

FISKÅ FÔRUM

Nr 1 - 2019

Tilpass sauekraftfôret etter
grovfôrsituasjonen

Fiberblanding mot
grovfôrmangel

Fôrtips før
lamming 2019

Fôr, marginer og livsglede
hos kyllingprodusent i Ryfylke

Fiskå *Mølle*

En ny vår

Det har vært en usedvanlig mild februar og vårtegnene er mange. Sola har begynt å varme litt, og vi kjenner at våren er på vei. La oss nå endelig håpe at våren 2019 blir alt vi drømmer om for landbruket. For ser vi litt tilbake, har vi lagt bak oss et tilnærmet katastrofeår for norsk landbruk.

2018 var tøft for produsentene vi i Fiskå Mølle jobber og samarbeider med. Vi hadde overproduksjon av gris, kylling lam og egg, dette gav lave priser for produktene. Melk, storfe og kornprodusenter slet med historisk lave gras og kornavlinger. Selv om vi drar noe av elendigheten med oss inn i 2019, ser vi nå lys i tunnelen.

For kyllingprodusentene er det positivt at Nortura øker produksjonen av slaktekylling. Produsentene av gris har selv redusert produksjonen. Purkeslaktning, lettere gris og så videre forventes å få effekt utover i 2019.

På Østlandet står det nå mange fine åkrer med høstkorn, vi har faktisk på landsplan aldri hatt større høstkornarealer. Og, vårt håp er at årets grovførsesong blir betydelig bedre enn fjoråret!

I Fiskå Mølle jobber vi hver dag for å utvikle best mulig kraftfôr til våre kunder og produsenter. I tillegg hjelper våre rådgivere med management og styring av fjøs og produksjon, slik at kundene våre får så optimale resultater som mulig. Vi har et bredt sortiment av andre driftsmiddel som våre kunder har behov. Alt dette med et mål for øyet, **Best mulig resultat for bonden.**

God våronn!

*Leif Kåre Gjerde
Daglig leder, Fiskå Mølle*

INNHold

Møt våre nye ansatte	6	Lusernmjøl og roesnitter til å drøye grovføret	20
Før, marginer og livsglede i Ryfylke	8	Hvordan øke grovføravlingen?	22
Førtips før lamming	14	Rutiner for å lykkes med slaktegris	30
Fiberblanding hjalp melkeprodusent gjennom vinteren	18	Gode tiltak ga friske kalver	34

MEDVIRKENDE

UTGITT AV
Fiskå Mølle
www.fiska.no

TRYKK
Kai Hansen Trykkeri

REDAKSJON/DESIGN
OG LAYOUT
apriil AS
www.apriil.no

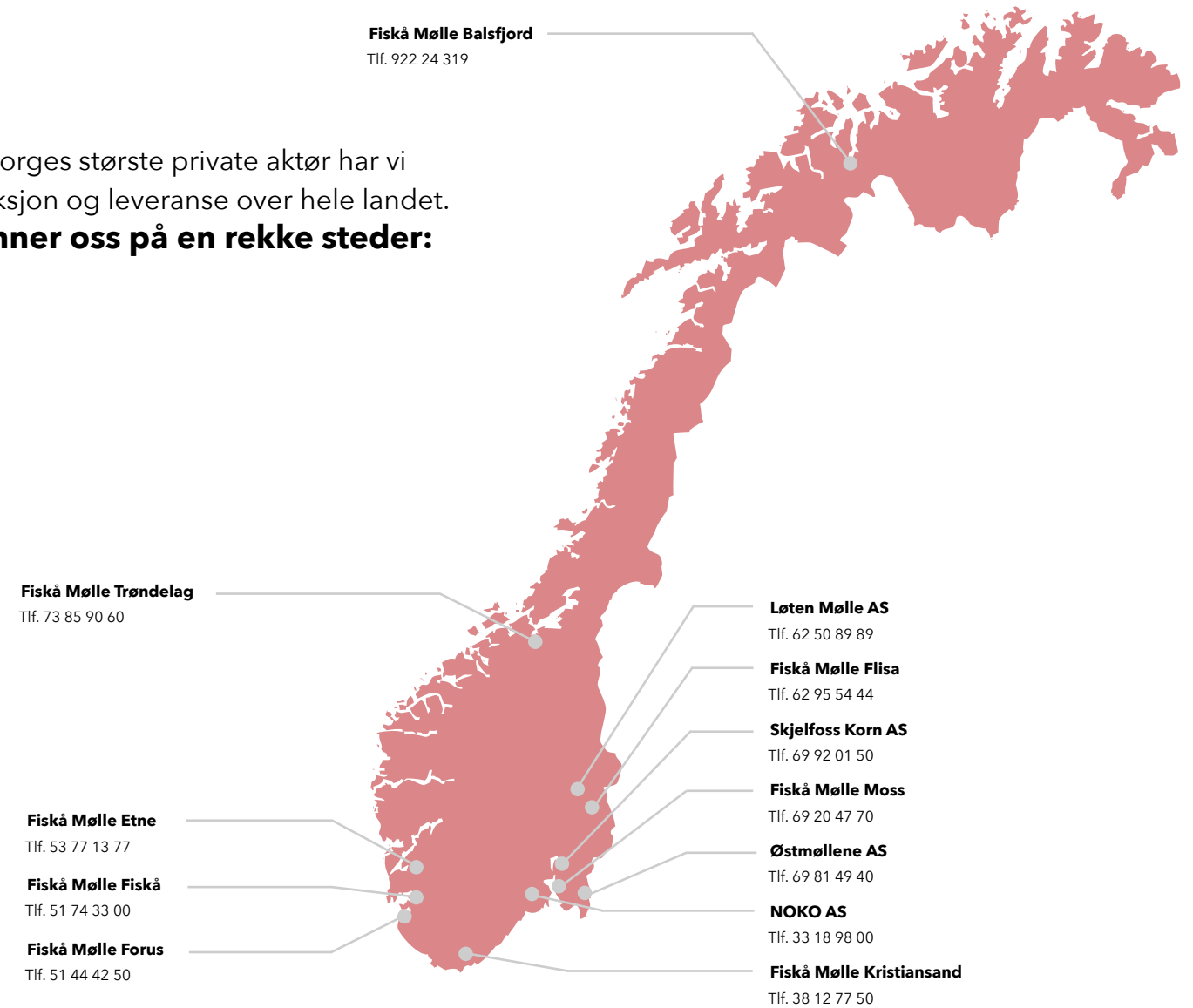
FOTO
Marius Vervik
Felix André Skulstad
Frida Meyer
Thomas Søyland
Oddbjørn Lobekk
Fiskå Mølle

TEKST
Tonje Pedersen
Karianne Munch-Ellingsen
Oddbjørn Lobekk
Kjell Rune Vik
Marcus Søyland

E-FAKTURA:

Fiskå Mølle Tau tilbyr faktura per e-post, e-faktura eller som EHF.

Som Norges største private aktør har vi produksjon og leveranse over hele landet.
Du finner oss på en rekke steder:

Lager og forhandlere

SØRLANDET

Egersund
HE Seglem
Tlf 51 46 39 00

Audnedal, Konsmo
Simon Valand
Tlf 38 28 16 05

Evje
Maskinsalg AS
Tlf 37 93 00 89

Kvinesdal
Norfloor
Tlf 45 26 92 90

Marnardal
A.G. Vigemyr AS
Tlf 38 28 82 10

Lyngdal
Traktor AS
Tlf 38 34 51 03

Hægebostad
Birkeland Handelslag
Tlf 38 34 87 55

Vennesla
Maskinsalg AS, Hægeland
Tlf 38 15 33 68

Arendal
Stoa Maskin
Tlf 37 00 53 60

Audnedal, Byremo
Byremo Landhandel
Tlf 38 28 01 93

VESTLANDET

Gloppen
Fiskå Mølle, Sandane
Tlf 977 82 547

Gaular
MM Øvrebø
Tlf 57 71 72 04

Vindafjord
Magnus Sørhus
Landhandel, Vats
Tlf 52 76 51 06

Førde
Maskinsenteret AS
Tlf 57 83 70 90

Jan Ove Hafstad
Tlf 915 77 976

Karmøy
Hagia Karmøy
Tlf 52 84 67 88

Egersund
HE Seglem
Tlf 51 46 39 00

Gjemnes
Høgset Terminalen AS
Tlf 71 29 48 00

MIDT-NORGE

Ytr Namdal/Brønnøy - avdeling Måneset
Ole Morten Fjær
Tlf 48 94 66 22
E-post fjaertransport@gmail.com

Gjemnes
Høgset Terminalen AS
Tlf 71 29 48 00

NORD-NORGE

Andøy
Lager Risøyhamn
Tlf 76 11 53 90

Vestvågøy
Lager Stamsund
Tlf 76 05 40 82

Nesna
Lager Saura
Tlf 976 66 910

Finneidfjord
Lager Finneidfjord
Tlf 901 83 472

Steigen
Ålstadøya Førsentral
Tlf 75 77 75 60

Leirfjord
Sigurd Hoff Kraftfôr
Tlf 952 02 805

Harstad
Andreas Lund
Tlf 77 07 70 56

Rødøy
Lager Vågaholmen
Tlf 75 09 89 00

FISKÅ MØLLE FLISA VANT ÅRETS NORGESMESTERSKAP I HAVREDYR KING

Fiskå Mølle Flisa oppnådde et dekningsbidrag på 983 kroner med 573 kilo i avling. De sådde da 22 kilo av sorten Våler og gjødslet med 55 kilo 22-2-10 og ingen overgjødning. Nummer to i NM ble Norsenteret på Kongsvinger. De klarte tre kilo lavere avling enn Fiskå, men fikk litt større avlingsverdi. Norsenteret valgte sorten Vinger og vårgjødslet omtrent det samme som vinneren, men de overgjødset med N-gjødsel. Overgjødninga ga trolig svært liten effekt i år. Eller så kan det være at Fiskå Mølle vant på grunn av havresorten Våler, som i år har gitt større avling enn sorten Vinger på Østlandet.

I Trøndelag ble det delt seier mellom Mære Landbruksskole og Trøndersk kornvalg, som vant med moderat vårgjødsling og ingen overgjødning. Mære Landbruksskole hadde 20 kilo høyere avling, men samtidig tilsvarende høyere kostnader på grunn av større såkornmengde og sprøyting mot insekter. Også i Trøndelag virket det å være tilnærmet null effekt på overgjødning og lag som overgjødset kom lenger ned på lista. Alle lagene i Trøndelag valgte sorten Haga.

I Østfold ble avlingene katastrofalt dårlige eller varierte fra under 100 til 120 kg/daa. Alle lagene hadde negativt dekningsbidrag. Best var FK Agri Sarpsborg og kornbøndene «Gutta Krutt» fra Rygge.

Mesterskapet ble i år arrangert i Østfold, Hedmark og Trøndelag.

Danske forsøk bekrefter benzosyreens unike egenskaper!

Det er kjent at bakterier i våtføret «spiser» syntetiske aminosyrer og skaper ubalanse i proteintilførselen.

Danske SEGES publiserte for kort tid siden resultatet av et stort forsøk med benzosyre i våtføret - Meddelelse nr. 1156. Forsøket viste at tilsetning av 0,5 prosent benzosyre hemmer bakterieveksten som igjen hemmer nedbrytningen av syntetiske aminosyrer. Dermed blir det lettere å få kontroll med proteintilførselen.

Fiskå Mølle besluttet for flere år siden å erstatte maursyre med den noe svakere organiske benzosyren som pH-regulerende syre i svineføret.

Hvorfor valgte vi benzosyre?

Selv om dette er en dyrere syre enn maursyre, har den unike egenskaper:

- Den har en svakere, men mer langtidsvirkende pH-regulerende evne enn maursyre
- Hemmer oppblomstring av gjær og sopp
- Hemmer dannelse av ammoniakk i gjødsel
- Antibakteriell effekt mot noen typer bakterier
- Den er ikke korroderende i motsetning til maursyre
- Skånsom mot mennesker og dyr

For å sjekke ut effekten mot maursyre utførte vi fire forsøk i en slaktegrisbesetning (våtfôr). Resultatet ble 30 gram bedret tilvekst per dyr per dag og 0,1 Fen/kg tilvekst i redusert fôrforbruk - noe som til sammen gir en besparelse på 84.000 kroner per år for en normal slaktegriskonsesjon.

TOPLAC®

NORGES MEST KONSENTRERTE KUFÔR

Skal høgtytande mjølkekyr prestere over tid krev dei konsentrert fôr.

Samanlikna med konkurrerande kraftfôr er TopLac® opp mot 5 % høgare på innhald av energi, og 6 % på proteinverdi.

Skilnadane i konsentrasjon er om lag slik den har vore lenge.

Sjå sjølv på medlem.tine.no (Optifôr).

PS: TopLac® finnast i 3 PBV-variantar (Høg, Låg og Nøytral).

Vi har også TopLac Fiber dersom du har grovfôrmangel og berre ein kraftfôrtank.

Kontakt oss på **51 74 33 00** eller ta kontakt med din lokale Fiskå-forhandler

Fiskå Mølle

Benzosyre gir lavere fôrforbruk og bedre tilvekst

84 000 kr i besparelse for en konsesjonsbesetning på slaktegris

DOKUMENTERT EFFEKT
- under norske forhold!

FORSØK BENZOSYRE KONTRA MAURSYRE

	Forsøk 1		Forsøk 2		Forsøk 3		Forsøk 4		Gjennomsnitt 4 gjentak		Endring
	Benzo	Maur	Benzo	Maur	Benzo	Maur	Benzo	Maur	Benzo	Maur	
DB/gris, endring	+90		0		+44		+25		+40		
Daglig tilvekst	1040	989	977	966	1037	1015	974	939	1007	977,3	30g/dg
FEn/kg tilvekst	2,48	2,63	2,47	2,56	2,56	2,60	2,53	2,68	2,5	2,6	0,1 FEn/kg

Fiskå Møllens forsøkshus for slaktegris, 2013-2014

**GODT GJORT ER
BEDRE ENN GODT SAGT**

KONTAKT OSS FOR MER INFORMASJON.

Armando Oropeza, produksjef svin

Tlf: 940 32 920

E-post: armandol@fiska.no

Fiskå Mølle

www.fiska.no

Flere nye på Fiskå-laget

Fiskå Mølle er i vekst og har ansatt nye medarbeidere flere steder i landet. Her er noen av dem.

Tonje Pedersen

Privat

Sara Grande, 32 Kunderådgiver, Fiskå Mølle Midt-Norge

I november startet Sara Grande i jobben som kunderådgiver i Fiskå Mølle, avdeling Midt-Norge. Hun ble ferdig utdannet i 2018 og har bachelor i husdyrfag. Fra kontoret i Verdal skal hun jobbe som rådgiver på før til produsenter på fjørfe og svin. I tillegg til teoretisk bakgrunn har hun jobbet i flere år som avløser og bor på gård med korn- og grovfôrproduksjon, og sauedrift.

- I jobben min som rådgiver handler det om å hjelpe den enkelte produsenten så godt jeg kan med å oppnå mest mulig optimal produksjon. Ofte er det enkle grep som skal til for å komme på rett spor. For meg handler det om å gi råd som er realistiske og oppnåelige å få til, og det er viktig å starte med de tiltakene som gir størst forbedring først.

Mens produsentene selv ser helhet og resultater, ser Grande mer på detaljer. Det handler om å optimalisere enda bedre, mener hun.

- Mange har fokus på de store, fine grisungene. Jeg ser nok heller den ene som ikke er like stor som de andre og lurer på hva som bør gjøres der. Jeg er opptatt av å lytte til produsenten og gi råd og anbefalinger på en hyggelig og konstruktiv måte.

Siden hun er forholdsvis ny i jobben, prøver Grande å komme seg rundt og hilse på kundene. De fleste ringer selv når de trenger hjelp eller råd, men hun liker å bruke tid på å bli kjent.

- Jeg er opptatt av relasjonsbygging, og prøver å se situasjonen fra bondens ståsted. Dialogen er veldig viktig. Foreløpig er jeg veldig fornøyd. Jeg møter mange trivelige folk og stortrives i jobben som rådgiver.

Bjørn Gjærum, 58 Regionsansvarlig salg og logistikk, Fiskå Mølle, Nord-Norge

Fiskå Mølle satser også i nord og har ansatt Bjørn Gjærum som regionsansvarlig for salg og logistikk i Nord-Norge. Han har ansvaret for all logistikk nord for Saltfjellet. Gjærum har 30 års erfaring fra fiskefôr-industrien og har jobbet med laksefôr til oppdrettsnæringen. De siste 15 årene har han vært fabrikkssjef.

- Jeg har jobbet mye med logistikk i tidligere stillinger og er vant med koordineringen rundt det. Fiskefôr er like viktig for oppdrettsnæringen som kraftfôr er for Fiskå Mølle sine kunder. Jeg er vant med pellets og vet viktigheten av riktig fôr.

For Fiskå Mølles kunder i nord vil de merke at det er mer fokus på salg enn før. Gjærum har kontor ved lageret i Balsfjord, men vil også møte produsentene der de er.

- Det har vært lite salgsaktivitet her oppe. Jeg håper jo at kundene vil merke at vi nå får bedre tid til kundeoppfølging og salg. Jeg har vært en del ute hos bøndene allerede, men har bare vært her i en måned.

Eirik Ur Salgssjef Fiskå Mølle, Rogaland og Agder

Eirik Ur startet i Fiskå Mølle i 2005 og jobbet som transportkoordinator i ni år. De to siste årene har han jobbet med salg. Nå går han inn i ny stilling som salgssjef i fylkene Rogaland og Agder. I stillingen skal Ur sikre den gode kundekontakten med eksisterende kunder, samt jobbe med nye kunder i Fiskå Mølle.

Sara Grande

Bjørn Gjærum

Eirik Ur

Grovfôrmangel?

Gje dyra dine FiberMix med maxammonhavre

Grovfôrerstattaren FiberMix inneheld høg andel fiberrik maxammonhavre.

FORDELAR:

- Alkalisk pH, grov struktur og høgt fiberinnhald sikrar godt vommiljø
- Positiv PBV er gunstig til seint hausta grovfôr
- Inneheld mineral og vitamin
- Koparnivå tilpassa sau langs norskekysten
- Kan gjeast i store mengder til både storfe, sau og geit
- Perfekt å kombinere med TopLac, Melketopp etc.

**GODT GJORT ER
BEDRE ENN GODT SAGT**

FOR BESTILLING:

Tlf: 51 74 33 00
www.fiska.no

Fiskå Mølle

Ta barna med på fjøsstellet med helt nye kjeledresser fra Fiskå Mølle!

I SALG NÅ!

Kommer i størrelsene 4, 6, 8, 10 og 12 år.

Pris: 250 kroner + moms

FOR BESTILLING:

ordre@fiska.no

Ring 51 74 33 00

Eller kontakt din lokale Fiskå-forhandler

FÔR, MARGINER OG LIVSGLEDE

Tonje Pedersen

Felix André Skulstad

Kyllingene til Sveinar Vadla i Årdal i Ryfylke er en liten uke unna slakt. Kyllingprodusenten sjekker kyllinghuset flere ganger daglig for å få best mulig resultat.

Nettofôr, to- eller tre vekstfôr? Hva er optimalt for å få best mulig økonomi ut av kyllingproduksjonen? Kyllingbonde Sveinar Vadla er så nøyaktig som mulig, tester og optimaliserer, men mener selv at han fortsatt har litt å gå på.

Det er en kald vinterformiddag i Årdal i Ryfylke. Kyllingbonde Sveinar Vadla (39) tar seg en kopp kaffe på kjøkkenet før han skal inn i kyllinghuset og sjekke kyllingene.

– Når jeg sitter her nå og nyter fleksibiliteten og livsstilen det er å være bonde på heltid, kunne jeg aldri hatt et annet liv. Kyllinghuset har vært min hovedinvestering på gården så langt. Jeg måtte investere for å få god omsetning og økonomi i driften, forteller han.

SÅ NØYAKTIG SOM MULIG

Vadla ligger litt under den årlige konsesjonsgrensa på 280.000 kylling i året. Da han bygde kyllinghuset var grensa noe lavere. Det gjør at han har rundt åtte innsett årlig. Fjoråret bar preg av litt overproduksjon, og han fikk rundt 45 øre i trekk per kylling. I dag er han så nøyaktig som han kan, med beregning av fôr, luft, vann og inn klima i konstant fokus.

– Jeg sjekker innsettet flere ganger daglig og går gjennom tallene på pc-en. Samtidig har jeg en nabo som har en omtrent identisk produksjon som meg, slik at vi hele tiden kan sammenligne resultatene. I forrige innsett hadde vi samme klekking, samme fôr og lik innstilling på natt og dag. Likevel var resultatene ulike.

>>

Kyllingprodusent Sveinar Vadla passer stadig på å holde vannrekkene høyt nok oppe, slik at kyllingene strekker hals for å drikke.

Kyllingprodusent Sveinar Vadla (t.v) blir anbefalt å bruke flerfasefôr av Fiskå Mølles produksjef på kylling, Marcus Søyland.

Ved hjelp av Fiskå Mølles produksjef på kylling, Marcus Søyland, har Vadla testet faseføring og brukt tre fôrtyper i produksjonen. Han har testet lavenergifôret Toppkylling Netto og høyenergikonseptet med Toppkylling 1, 2 og 3. Netto er en ekstensiv fôrblending, dette gir lav forpris men noe høyere forforbruk og potensielt lavere slaktevekt.

– Nettofôret koster mindre, noe som kan lønne seg hvis vi får betalt etter målvekt. Jo nærmere målvekta vi er, jo bedre kilopris får vi. Jeg har troen på et pris-system som belønner kylling med moderat vekst. Det vil kunne bidra til bedre bein- og hjertehelse, som på sikt vil føre til mindre kassasjon og dødelighet. Mindre svinn er alltid positivt for økonomien.

DEN STORE SATSINGEN

Det er ikke så mange år siden Sveinar Vadla fant ut at han skulle satse. Satse på gården i Årdal og satse på kyllingproduksjon. Etter flere år i Bergen, der kona tok sin utdanning og han selv jobbet med ingeniør- og prosjektstyring i olja, flyttet de hjem til Årdal.

– Vi flyttet hjem fordi vi hadde lyst til å bo i bygda, nær familie. I utgangspunktet var det uaktuelt å bli bonde. Etterhvert syntes jeg det var trist å bo på en gård uten drift, samtidig som jeg ønsket å styre min egen jobbhverdag. Vi bestemte oss for å gi gårdsdrift et reelt forsøk.

I 2012 overtok han gården etter foreldrene, kjøpte ut søsken og investerte i en ny hverdag. Kona, som også er fra Hjelmeland, var enig i å etablere seg i bygda og på hjemgården til Sveinar

sammen med deres to barn. Vadla startet med kyr, sau og litt slaktegris, men fant raskt ut at han måtte investere for å gjøre driften lønnsom. Et nytt kyllinghus ble løsningen.

ÅTTE INNSETT ÅRLIG

Inne i kyllinghuset er de rundt 23.000 kyllingene på dag 29 og en god uke unna slakt. Vanlig slaktealder er 32-35 dager. Det er stille, og kyllinghuset holder 22 grader. Vadla passer stadig på å holde vannrekkene høyt nok oppe, slik at kyllingene strekker hals for å drikke. Han har også installert ramper for å stimulere til aktivitet og forhindre beinproblemer.

De vokser godt, men ligger litt under på vekstkurven. Kyllingen hadde lagt på seg godt dagen før, men vekstkurven var visst litt bedre i går enn i dag. Dødeligheten totalt ligger på

3,2 prosent. Han er fornøyd med utviklingen på flokken, men synes godt de kunne vært litt tyngre.

– Vi ler av at jeg konkurrerer med naboen, men det er veldig greit å kunne sammenligne. Han har hatt det litt kaldere enn meg. Jeg har kjørt med rimeligere fôr. Det er vanskelig å si hvem som leder nå, så det blir spennende å se slakteoppjøret, smiler han.

– Vårt ansvar i Fiskå Mølle er å levere fôr som gir best mulig resultat for bonden. Sveinar styrer lys, fôr, vann, aktivitet og temperatur, så kommer vi med innspill på fôr og styringsdelen. For bøndene handler det mye om førkroner per kilo kylling. Da må vi levere så optimalt som mulig på fôret, sier Marcus Søyland i Fiskå Mølle.

>>

TREFASEMODELLEN TIL FISKÅ MØLLE

– For meg er det hele tiden en balansegang og vurdering. Det jeg taper på tilvekst, kan jeg ta igjen ved å spare penger på føret jeg velger. Alt henger sammen, sier Vadla. Når kyllingene er ti dager gamle går de over på vekstfôr. Fiskå Mølle sitt fôr leverte best på førkroner per kilo kylling gjennom hele 2018, noe som ifølge Søyland viser at trefasemodellen er smart for de som vil prøve det ut.

– Føret vi anbefaler handler om å trappe gradvis ned på proteinkonsentrasjonen og gradvis opp på energi. Dette gir en lavere pris på føret totalt, uten store tap på tilvekst eller for høy förfaktor. Fasefôring er et velkjent konsept, og jeg er helt overbevist om at bonden får bedre förekonomi på denne måten, sier Søyland.

Ved å holde kyllingen på intensivt fôr med høy konsentrasjon av protein og energi, kan fuglen vokse raskere. Det kan også resultere i høyere kassasjon og dødelighet, økt tråpoteproblematikk og defintivt dyrere

fremfôringskostnad, mener Søyland. Hvis kyllingen vokser for fort på kort tid, kan den få problemer med å stå på beina. Den kan få vann i buk og en for stor kropp i forhold til hjertet. Selv om man ikke kan styre avl og genetikk, kan føret likevel påvirke dyrehelsen.

– Kyllingbønder er generelt opptatt av god dyrevelferd. Det handler om små marginer, og det er det som avgjør om det er god drift eller ei. Når produsenten er flink, er det heller ingen dyr som lider. Vadla sjekker hele tiden om fuglene spiser godt nok, om de drikker som de skal og om de vokser som de bør. De små tingene i produksjonen kan gjøre den store forskjellen i økonomien, fortsetter han.

– Fang opp signaler i huset så tidlig som mulig. Snakk med oss om fôr og kontakt dyrlegen når det er nødvendig. Da har produsenten kommet langt.

ØKONOMI OG LIVSGLEDE

Vadlas nøyaktighet og bakgrunn fra prosjektstyring kommer godt med i kyllingproduksjonen.

Selv om han ofte har hodet inne i produksjonen, er han glad for veivalget han har gjort i livet.

– Fordelene med å være bonde på heltid er mange, men fleksibilitet og kontroll over din egen hverdag er kanskje de største. Det er helt klart en krevende hverdag, men variasjonen og utfordringene i de forskjellige oppgavene gjør dette til en veldig spennende jobb. ||

Vil du vite mer om fôring av kylling?

Marcus Søyland, Produksjef fjørfe
Telefon: 988 26 717
E-post: marcus.soyland@fiska.no

ROGALAND OG AGDER
Jarle Hole, Selger og kraftfôrkonsulent
Telefon: 911 13 461
E-post: jarle.hole@fiska.no

TOPPKYLLING

Riktig fôring gir et godt dekningsbidrag

Å tilføre rett mengde energi og protein til rett tid er utrolig viktig. Å gi mer eller mindre er bortkastet, både for kyllingen og din økonomi.

Fasefôringstrategien du får med Toppkylling gir en perfekt balanse mellom protein og energi. **Slik får du et godt dekningsbidrag.**

- Skreddersydd aminosyreprøfil
- Optimal fasefôring
- Bra dekningsbidrag

Kontakt oss for å teste Toppkylling på neste innsett

FISKÅ MØLLE
FISKÅ
TLF 51 74 33 00

ØSTMØLLENE
TLF 69 81 49 40

FISKÅ MØLLE
FLISA
TLF 62 95 54 44

FISKÅ MØLLE
TRØNDELAG
TLF 73 85 90 60

Fiskå Mølle

Tips til lamminga 2019:

TILPASS SAUEKRAFTFÔRET ETTER GROVFÔRSITUASJONEN

 Kjell Rune Vik, produksjef drøvtyggerfôr

 Frida Meyer

Grovfôrsituasjonen er veldig ulik utover landet. Mange hevdar å ha nok surfôr, ein del er usikre og mange veit dei har lite. Det gjer ikkje saka enklare at ingen veit om ein får ein tidleg vår, eller om kulda blir verande til månadsskiftet april/mai – slik vi har sett fleire gongar siste åra.

Slik grovfôrsituasjonen er no, er det svært ønskeleg med ein varm mars og april, grøne bøar og så tidleg beiteslepp som råd.

Dersom ein kan føre surfôr etter appetitt i lammetida, gjeld framleis den gylne tommelfingerregelen om å spare det beste surfôret til då. Det gir høgast mjølkeyting og lammetilvekst, og effekten kan skjerpast ytterlegare ved å gje TopLac® Sau i tillegg og likevel halde magane i orden sjølv på dette energi- og proteinrike kraftfôret.

Men dersom ein har lite surfôr å by på, og dette samtidig er tidleg hausta, så er surfôret også fattig på stenglar/fiber. Dersom ein så må avgrense tildelinga av surfôr, blir det for lite fiber per sau per dag.

Vi tilrår derfor å velje kraftfôr omkring lamminga etter denne modellen:

- Ved stor grovfôrmangel i lamminga:** Bruk den fiberrike Sau/Lam Appetitt heile vegen. Dette sikrar vomma, god lammetilvekst og best totaløkonomi. Fôret er sesongtilpassa, og har meir råprotein og energi om våren enn om hausten. Vurder appetittføring med kraftfôr etter lamming, og sørg for at grovfôret har ein del stenglar/fiber.
- Ved moderat grovfôrmangel og ønske om middels lammetilvekst:** Bruk vanleg «Sauefôr» frå ein måned før lamming til beiteslepp.
- Ved god tilgang på grovfôr og ønske om høgast mogleg lammetilvekst sjølv ved store kull:** Bruk TopLac® Sau frå 2-3 veker før lamming til beiteslepp.

Då fungerer det neppe med eit fiberfattig kraftfôr som TopLac Sau i lamminga.

Om våren blir kald og sein, slik at søyene må forast inne i tre veker eller meir; skift til Sau/Lam Appetitt, og auk kraftfôrstyrken. Her gjeld det å dryge grovfôret og samtidig halde oppe lammetilveksten utan å få «lause magar».

Førskifte midt i lamminga er normalt sett rekna for å vere uheldig, men så lenge det er til Sau/Lam Appetitt så er risikoen liten. ||

Kontakt oss gjerne for å høre mer om kraftfôr i forbindelse med lamming

Kjell Rune Vik, Produksjef drøvtyggerfôr
Telefon: 982 61 270
E-post: kjell-rune.vik@fiska.no

Leif Malvin Eggebø, Rådgiver drøvtygger
Telefon: 982 61 261
E-post: leif.malvin@fiska.no

FIBERBLANDING MOT GROVFÔRMANGEL

 Tonje Pedersen

 Marius Vervik

Med TopLac Fiber har Fiskå Mølle laget en blanding som reduserer behovet for grovfôr. For melkeprodusent Torben Gilje på Gilja i Gjesdal, har fôret vært redningen fra fjorårets manglende avling og dagens høye halm- og silopriser.

Torben Gilje er midt i morgenstellet i det nye fjøset som han nylig har bygd på familiegården på Gilja. Kvigene er rolige og spiser fra høyet som er igjen etter den svake avlingen i fjor. Selv om han har nytt fjøs, har han valgt manuell føring og måking. Robotmelking var verdt investeringen.

– Jeg føler nesten at jeg har fått et nytt liv. Plutselig kan jeg bli med på foreldremøter, lekser og aktiviteter. Tidligere sa barna alltid at pappa er i fjøset. Nå er pappa med.

INVESTERING FOR FLEKSIBILITET

Han har scoret poeng både som pappa og ektemann etter at han bygde det nye fjøset. Med

fire barn fra fire til ti år har det vært nok å henge fingrene i for kona Kristin Eiken Gilje, som måtte ta travle ettermiddager på egenhånd. Nå får Torben skryt for å bidra og at de i dag er to om alt som skal følges opp.

– Vi var lenge i tvil. Skal vi gjøre denne investeringen eller skal vi legge ned? Vi ble enige om at vi enten skulle bygge for å få et mer fleksibelt liv, eller legge ned. For min del var valget enkelt. Det er jo dette jeg vil gjøre. Vi ble enige om å bygge nytt fjøs, mer tilrettelagt for en moderne drift. Men det har vært mange våkenetter underveis.

Familiegården på Gilja går tre-fire generasjoner tilbake i tid. Tre mindre gårder er slått sammen til én, og Torben er den som har overtatt etter at faren ble skadet og måtte gi seg. Fortsatt kommer han inn i fjøset og hjelper til med stellet.

– Jeg hjelper der jeg kan, men jeg er ikke like sprek som før. Han er tøff som har investert i landbruket. Jeg gleder meg over det nye fjøset, forteller far Eldor Otto Gilje, som er innom under morgenstellet.

>>

Melkeprodusent Torben Gilje er den eneste melkebonden i bygda i Gjesdal. Nylig har han investert i nytt fjøs på heimgården.

– Ja, jeg må alltid stikke innom litt.

FIBER I FØRBLANDINGEN

Torben Gilje er den eneste melkeprodusenten igjen på Gilja. Mens nabogårdene rundt ham la ned melke drift, bestemte han og familien seg for å fortsette. I dag har han rundt 80 dyr, fordelt på 25 melkekyr og resten ungdyr. Han har en melkevotepå 210.000 liter, men har i fjøset kapasitet til 250.000 liter.

– Jeg holdt litt igjen i år på grunn av grovførmangelen. I år får de mye kraftfôr og må spise tomt for grovfôr av og til, selv om dyrene helst vil ha fôr tilgjengelig hele tiden, sier han.

Etter gode innspill fra Leif Malvin Eggebø, rådgiver drøvtygger i Fiskå Mølle, har Gilje denne vinteren testet ut det nye føret, TopLac Fiber. Ved grovførmangel anbefaler Fiskå Mølle normalt å bruke FiberMix i tillegg til vanlig kraftfôr. Når melkeproduksjonen skal økes, anbefales det protein- og energirike kraftføret TopLac. Men for de bøndene som har hatt grovførmangel, men kun har en kraftførsilo, tilbyr fôrprodusenten det nye produktet TopLac Fiber. Dette er en blanding av TopLac og grovførerstatteren FiberMix, som er blandet for pelletering, og dermed har en stabil sammensetning.

– TopLac Fiber har redusert behovet for grovfôr. Jeg har fått det levert rett i silo, og dyrene spiser

På familiegården på Gilja ligger det nye fjøset til Torben Gilja. Melkevoten er på 210.000 liter, men fjøset har kapasitet til 250.000 liter.

mindre grovfôr. De har ikke vært løse i magen og tåler dette greit. For min del er det greit å drøfte sånt med Leif Malvin, og jeg stoler på rådene han gir meg.

– Fordelen med denne blandingen er at den kan gis i større mengder uten at det går utover magen til dyrene. Hvis de får for mye kraftfôr blir de ofte fete. Med TopLac Fiber unngår vi vanligvis dette problemet, mener Eggebø.

GODE NABOER

Det nye fjøset har vært en suksess for bonden på Gilja. Da han var uheldig og brakk ankelen rett før han skulle rive forskalingen, var det godt å ha naboer som stilte opp.

– Jeg var uheldig på glatta og brakk ankelen utenfor barnehagen til barna – akkurat da jeg skulle i gang med fjøset. Da sendte jeg ut en melding på Facebook og spurte om noen ville hjelpe.

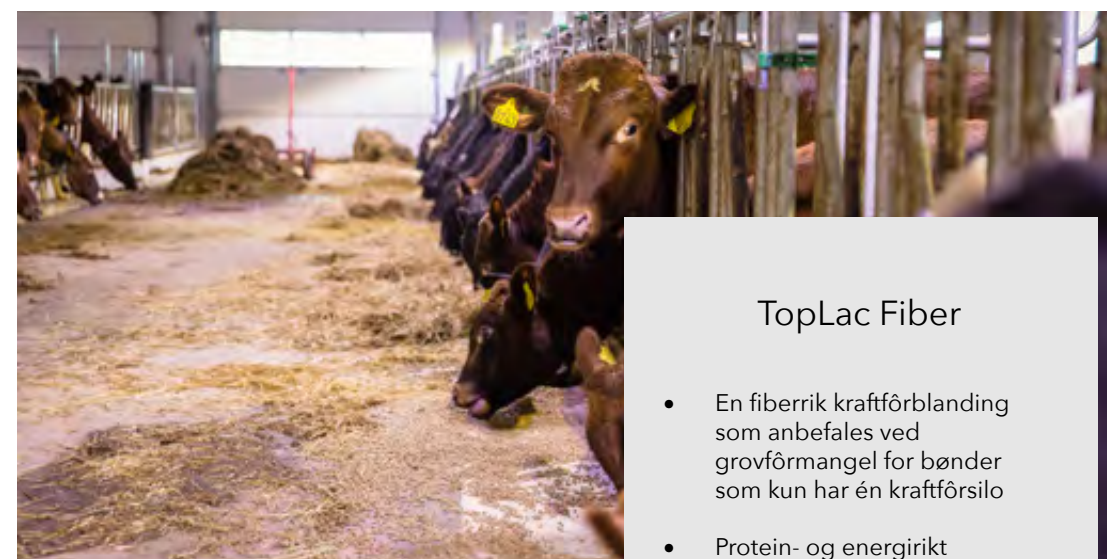
Like etter kom 12 mann og satte i gang med rivingsarbeidet.

Det viser hvor godt naboskap vi har her oppe. I tillegg er det mange melkeprodusenter i kommunen. Det gjør at vi kan møtes og utveksle erfaringer, sier han.

Investeringen på over seks millioner kroner har betydd mye for bonden. Han har kjent på det økonomiske presset, samtidig som han vet at det var det som måtte til for å drive videre.

Etter gode innspill fra Leif Malvin Eggebø, rådgiver drøvtygger i Fiskå Mølle, har Torben Gilje denne vinteren testet ut det nye føret, TopLac Fiber.

TopLac Fiber

- En fiberrik kraftfôrblending som anbefales ved grovførmangel for bønder som kun har én kraftførsilo
- Protein- og energirikt
- Består av 70 prosent TopLac Nøytral og 30 prosent FiberMix

– Det handler om driftskrav og fleksibilitet. Samtidig som at dyrene nå får løsdrift og går fritt, er livet mitt blitt mer fleksibelt. Fjøset er fremtidsrettet og gir en bedre hverdag for meg og familien, sier Gilje.

Med robotmelking regulerer kyrne melkingen selv. Føret kjører Gilje fortsatt inn manuelt, men dras utover og jevnes litt uten at han er avhengig av å gjøre det på et bestemt tidspunkt. Bonden er fortsatt i fjøset morgen og kveld, men slipper å tenke så mye på klokka. Det nye fjøset har også gitt bedre helse for dyrene.

– Jeg har faktisk ikke hatt dyrlege på sykdom her siden vi flyttet inn i august i fjor. Fjøset har bedre luft og ventilasjon, noe som viser seg i både trivsel og tilvekst. ||

Våre rådgivere hjelper deg med anbefalinger om fôr og fiberblandinger.

Lusernemjøl og roesnitter drøyer grovfôret maksimalt

Per Ådne Skårland på Jæren har grovfôrmangel, men sparer ein rundball per dag med å ta inn både 3,5 kilo lusernemjøl og 2,5 kilo roesnitter (betepulp) i fullfôret per ku per dag.

 Kjell-Rune Vik, produksjef drøvtyggerfôr Privat

– Eg hadde aldri kome opp i seks kilo roesnitter åleine, men dei to fiberrike fôrvarene utfyller kvarandre perfekt, og dermed sparer eg endå meir grovfôr. I tillegg er det mellom anna Maxammonbygg og rapsmjøl i miksen, seier han.

Jærkua Jersey DA drivast av ekteparet Per Ådne og Sonja Skårland. Kvota i 2019 er på vel 500 tonn. Dei har 60 jerseykyr som mjølkast i ein robot. Dei nyttar ei Kuhn fullfôrvogn (vertikalblander) til å mikse og føre ut fullfôrmixen til kyrne.

Jærkua Jersey har høg andel førstekalvskyr om dagen, og snitt laktasjonsdag er omtrent 180. Snitt mjølkeyting har i desember/januar vore 23-24 kilo per dag. Kjemisk innhald i mjølka er god med ein fettprosent på 6,3 og proteinprosent på 4,3. Reknar ein om mjølkeytinga til energikorrigert mjølk (EKM) blir dette 30-31 kilo per dag.

FULLFÔRMIXEN

Skårland tilset vatn i fullfôret for å minimere sorteringa på fôrbrettet. Han blandar alt det tørre i fullfôrvogna kvelden i førevegen og tilset så 1500 liter vatn. I løpet av natta svell massen godt, og blir til ein einsarta «støyp». Rett før utføring blandast grovfôret inn, og ferdig mix har eit tørrstoffinnhald på omlag 36-38 prosent.

– Ein slik støyp må stå i minimum 3-4 timar for at vatnet skal trekke skikkeleg inn i fôrvarene, poengterer Skårland.

Han har også erfaring med importert graspellets frå ei grovfôrkrisa for nokre år sidan, og erfarte at denne typen grovfôrerstattar fungerer svært godt i fullfôr.

Fôrresepten er sett opp av fôringsrådgjevar Anja Våg Skjold i TINE, der Jærkua Jersey har fast fôringsrådgiving. Skårland held fram at tett samarbeid mellom fôringsrådgjevar og bonde er avgjerande for det gode resultatet.

LUSERNEMJØL OG ROESNITTER SOM GROVFÔRERSTATTAR

– Om vi samanliknar roesnitter og lusernemjøl så har vi to heilt forskjellige forslag både kjemisk og fysisk. Fiberinnhaldet er rettnok omtrent på same høge nivå (omlag 40-42 prosent NDF), men lusernen er mykje høgare i råprotein og har dermed ein PBV20 på +12 gram per kilo tørrstoff (TS) kontra -64 i roesnitter, seier bonden.

– Lusernemjøl støvar mykje, og bør kjøpast enten i storsekk, eller som hjå meg: blåsast i bulk på ein kraftfôrsilo. Sidan siloen står ute er det greitt for meg om påblåsinga fører til at det legg seg støv på bakken. Lusernemjølet fungerer ypparleg i fullfôret, og har god

smaklegheit. I tillegg er prisen slik at det konkurrerer svært godt mot innkjøpt grovfôr. Støvet blir jo ikkje merkbar i støypen i fullfôret. Det forsvinn i fullfôrmiksen – du ser det ikkje att. Roesnittane ligg hos meg lagra direkte på golvet, poengterer bonden.

Kombinasjonen med lusernemjøl og roesnitter reduserer manglande grovfôr direkte.

– Etter min erfaring er energiinnhaldet i lusernemjøl betre enn den oppgitte NEL20-verdien på 4,78 MJ per kilo TS. På TS-basis kan lusernemjøl nesten erstatte manglande surfôr kilo for kilo, meiner Skårland. (Middels surfôr har ein NEL20-verdi på rundt 6 MJ/kg TS, forf.anm.).

Fordelen med roesnitter er den veldig stabiliserande effekten på magane. Jerseykyr reagerer veldig positivt på roesnitter, og det brukar Skårland heile året uansett avling, men aldri meir enn 3-4 kilo per dag.

– Når summen av desse to råvarene no er omlag seks kilo så er det fordi dei utfyller kvarandre veldig godt, og eg ein kan dermed kome høgare i mengde grovfôrerstattar.

Skårland legg til at han no har gått frå andre-til tredjeslått utan å endre fullfôrmiksen, og overgangen var heilt uproblematisk då gjødelskonsistens og mjølkeproduksjon er heilt stabil og fin. ||

Fôrresepten ultimo januar:

Fôrvare	Dosering per ku per dag
Lusernemjøl	3,5 kilo
Roesnitter	2,5 kilo
Maxammonbygg	2,5 kilo
Rapsmjøl	0,75 kilo
Mineral & vitamin	300 gram
Surfôr blandingseng, 3. slått	1 ball per dag totalt
Heilsæd av kveite	1 ball per dag totalt
TopLac Nøytral	4 kilo (dosering e. yting i roboten)

Ta kontakt med våre rådgivere for mer informasjon om fôr og godt dyrehold, kontakt

Kjell Rune Vik, Produksjef drøvtyggerfôr
Telefon: 982 61 270 | E-post: kjell-rune.vik@fiska.no

ROGALAND OG AGDER
Leif Malvin Eggebø, Rådgiver drøvtygger
Telefon: 982 61 261 | E-post: leif.malvin@fiska.no

Maren Bjorland, Rådgiver drøvtygger
Telefon: 982 61 275 | E-post: maren.bjorland@fiska.no

MIDT- OG NORD-NORGE
Kristina Mæland Hauso, Rådgiver drøvtygger
Telefon: 464 16 745 | E-post: kristina.hauso@fiska.no

Hvordan øke grovfôravlingen

Høy avling er den viktigste enkeltfaktoren for å sikre god lønnsomhet i grovfôrproduksjon. Hvor godt kjenner du avlingsnivåene på ditt bruk? God agronomi er grunnlaget for et høyt avlingspotensial. Riktig gjødsling er en nøkkel for å utnytte potensialet.

 Oddbjørn Lobekk, Plantekultursjef v/ Fiskå Mølle Oddbjørn Lobekk

RØTTENE MÅ TRIVES

Å sørge for gode forhold for rotvekst må ha høy prioritet. For at røttene skal trives er drenering, næringsstatus, pH og gunstig jordstruktur viktige stikkord:

Sørg for drenering som fungerer.

Ta ut jordprøver jevnlig, gjerne hvert 4.-5. år, og bruk rådgiverne i NLR aktivt til å sette opp en god gjødslingsplan.

Riktig kalktilstand: Det vil si pH 6,0-6,5 på mineraljord, på myrjord tåles lavere pH. En god strategi kan være å kalke i gjenleggsåret. Da får man blandet inn kalk i hele plogsjiktet. Sørg for riktig pH i hele sjiktet. Mange har sur jord langs kantene, det kan bety underoptimal vekst på en stor del av skiftet.

Unngå skadelig jordpakking. For å spare nyetablert eng for kjøreskader velger noen bort husdyrgjødsel i det første engåret. Slangesprederutstyr er mer skånsomt enn tankvogn, kan redusere kostnadene ved spredning betraktelig og egner seg godt for nabosamarbeid.

Sørg for jord med riktig næringsstatus, lav P-AL-status reduserer avlinga, særlig på første slått. Ved å pløye eller harve ned husdyrgjødsel i gjenleggsåret øker man næringsinnholdet i hele plogsjiktet.

PLANLEGGING AV SESONGEN

Riktig timing, gjødselmengde og gjødseltype betyr mye for plantenes avlingsrespons. Hvilken gjødseltype du skal velge avhenger av jordas P-AL- og K-AL-status, om man tilfører husdyrgjødsel i tillegg til mineralgjødsel og avlingspotensialet. En ung eng (1.-3. års eng) har som regel større avlingspotensial enn en gammel eng (4.-6. års eng). En eldre eng har som regel større behov for kalium enn en ung eng.

I kombinasjon med husdyrgjødsel er Fullgjødsel* 25-2-6, Fullgjødsel* 22-2-12, eller OPTI-NK™ 22-0-12 gode alternativer tilpasset behovet i gras. Ved høye fosfor- og kaliumtall er OPTI-NS™ 27-0-0 (4S) et foretrukket produkt. Mest utsatt for svovelmangel er man på lett jord i nedbørrike områder.

For å kunne velge riktig gjødseltype er det også en stor fordel å ta ut husdyrgjødselanalyse. Det er altfor få som bruker denne muligheten i dag. En vanlig erfaring er at innholdet i egen husdyrgjødsel avviker en god del fra de normtallene man bruker som utgangspunkt for gjødselplanleggingen. Undersøkelser viser videre at det er en klar tendens til lavere tørrstoffprosent i blautgjødsel i fjøs som har installert melkerobot og som har store gjødselkummer som samler opp mye nedbør.

Resultatene fra avlingskampene i 2014-2018 viser at gras under gunstige forhold og med en optimal dyrkingsteknikk har et meget høyt avlingspotensial (figur 1). Disse konkurransearealene har bedre vekstforhold enn det man finner på et gjennomsnittsjorde. Likevel viser dette at mange har et stort forbedringspotensial dersom man klarer å fjerne de mest avlingsbegrensende faktorene og optimalisere gjødsling og dyrkingsteknikk for øvrig. Når man ser hvor mye lavere gjennomsnittsavlingene i Norge ligger, er i alle fall målet om å øke avlingene med 20 prosent innen 2020 absolutt innenfor rekkevidde.

GJØDSLING I SESONG

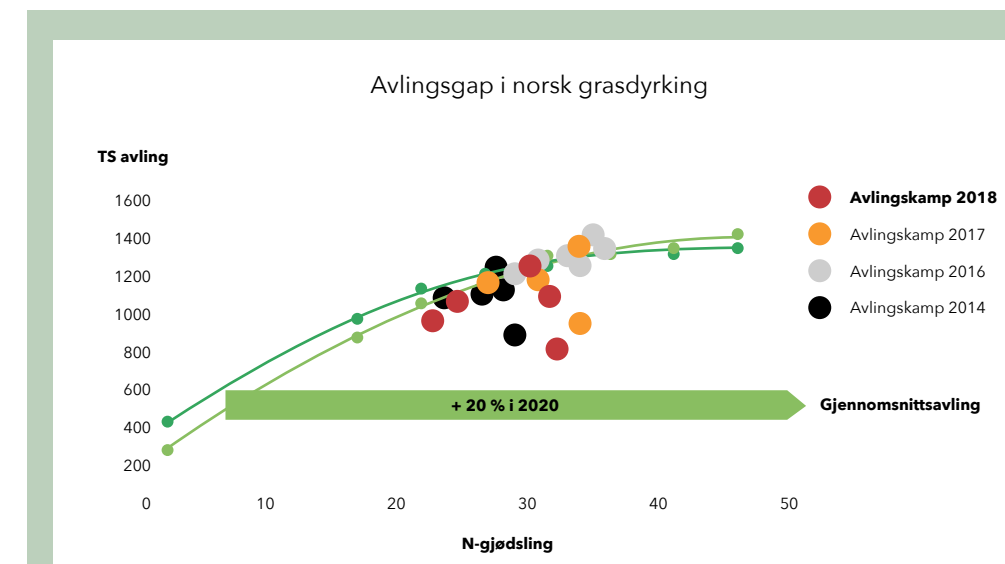
Riktig timing er et nødvendig grep for å lykkes med høye avlinger. Det er viktig å være tidlig ute med husdyrgjødsel og mineralgjødsel for å få i gang veksten og oppnå god avlingsrespons. Husdyrgjødsel bør spres innen kort tid etter hver slått, slik at du ikke forurenser bladverket mer enn nødvendig. Kjølig vær er en fordel ved spredning av husdyrgjødsel, og regn etter utkjøring er bra. Er det varmt og vind risikerer du at mye lett-tilgjengelig nitrogen fordampes før det kommer plantene til gode.

Tørkesommeren 2018 viste også at det var viktig å tilføre nok nitrogen om våren, da de plantene som fikk minst nitrogen om våren klarte seg dårligst når tørken satte inn for fullt etter første slått, mens planter som fikk mer optimal nitrogengjødsling om våren responderte med en bedre avling også i andre slått.

Ofta er det ikke tørke som er det største problemet, men for store nedbørmengder på kort tid. Dette kan bidra til utvasking av nitrogen, eller tap av nitrogen til luft hvis jorda er vannmettet over tid. Ved å bruke NIBIO sin nitrogenutvaskingskalkulator (Nitrogenstatus) som ligger på www.vips-landbruk.no kan man beregne utvasking på eget bruk, ved å velge nærmeste tilgjengelige klimastasjon.

BLADPRØVER I SESONG

Yara har en analysetjeneste som heter Megalab™, og denne er nå også tilgjengelig for de som ønsker å ta ut grasprøver i sesong. Det anbefales å ta ut en grasprøve når plantene er 15-25

Figur 1. Avlingsresultater fra avlingskampene i gras 2014-2018. De grønne normkurvene er basert på to finske og en norsk timoteisort (Grindstad).

YaraVita behandlingstidspunkt i eng og beite

4 uker før antatt slåttetidspunkt

YARA VITA THIOTRAC - 500ml - l/daa.

NB! Ikke behandle gras som skal beites!

Så fort veksten setter i gang på våren

CROPLIF - 250 - 500 g. NB! 7 dager fra behandling til beiting.

COPTRAC - 50 ml/daa. NB! Ikke behandle gras til beiting med sau!

GRAMITREL - 300 ml/daa. NB! Ikke behandle gras til beiting med sau!

Beite: 10 - 14 dager før beiteslipp

MANTRAC PRO - 100 ml/daa.

ZINTRAC - 100 ml/daa.

(ZINTRAC - Eng til slått: 100 ml/daa

v.(15 cm høyde.)

centimeter høye. Analyseresultatet viser en oversikt over plantenes næringsstatus, om den er tilstrekkelig eller om det er for lite av ulike næringsstoffer. Bladprøvene som er tatt ut, viser at det ofte er lave verdier av mikronæringsstoffer som for eksempel kobber. For å forebygge kobbermangel kan det være aktuelt å behandle med YaraVita® COPTRAC® enten som en forrådgjødsling (jordgjødsling med 500-2000 ml/daa avhengig av kobberinnholdet i jorda) i gjenleggsåret, eller som en behandling i engåret (inntil 50 ml/daa).

Yara anbefaler å kombinere 50 milliliter per daa YaraVita® COPTRAC® med 500 milliliter per daa YaraVita® THIOTRAC® for å øke avlingen og forverdien i graset som skal høstes. Optimalt behandlingstidspunkt er fire uker før antatt slåttetidspunkt, og beiter skal ikke behandles. ||

Lykke til med ny sesong!

Fem råd for å lykkes

- Riktig timing, gjødselmengde og -type betyr mye for plantenes respons.
- Fokuser på vekstforholdene og gjør gjødslingstiltak etter behov og avlingsforventning.
- Bruk beslutningstøtteverktøy i vekstsesongen for å sjekke næringsstatus.
- Behandle spesifikke mangler med skreddersydde gjødslinger.
- Sørg for spredeutstyr som er i orden. Vedlikehold, riktig innstilling og kontroll.

NOK OG GODT GROVFØR PÅ EGEN GÅRD

Manns minne er kort, er et ordtak som sier. Ser vi tilbake til fjorårets innhøstningssesong skal vi kanskje være glade for akkurat det. Ekstrem tørke hele sommeren, etterfulgt av regnfylt høst, har gitt utfordringer.

 Oddbjørn Lobekk, Plantekultursjef v/ Fiskå Mølle

Egenproduksjon av grovfôr er viktig både for økonomien, men også for å sikre seg nok grovfôr til egne dyr. Vi tenker alltid at vi skal ha en lang vår slik vi kan få jorda lagelig og bruke våronna på å legge et godt grunnlag for grovfôrproduksjon gjennom kommende sesong. Dessverre er det ikke alltid slik. Vi opplever mer ustabilitet vær. Derfor er det viktig å ha planen klar på hvordan du som gårdbruker skal løse våronna på din gård, og i tillegg ha en plan B dersom det ikke blir slik du hadde tenkt.

VÅRONNPLANEN

Du tenkte sikkert på hva som burde fornyes da du tok siste slått i fjor – hvilke teiger ga god avling og hvilke teiger burde ha vært fornyet eller forlenget. Varig eng med god overvintring, god avlingsmengde og topp kvalitet er et mål for de fleste, men vi vet av forsøk og erfaring at avlingen reduseres etter 2-3 år. Derfor er det viktig å ha en plan på hvor mye av arealet som skal fornyes og ta en vurdering på hva som bør reparasjons- og/eller vedlikeholdssåes. Hvilken frøblanding du skal bruke på din gård avhenger av flere faktorer.

Hvilke krav har du til overvintring av sortene som inngår i frøblanding? Hvilken jordtype har du på din gård? Hvilken kvalitet ønsker du på grovføret? Er grovføret tenkt til høytytende produksjonsdyr? Og ikke minst hvilken avlingsmengde ønskes? Hvilke erfaringer har du på egen gård? Summen av dette fører til at du kan velge den frøblanding som passer deg best. Frøblanding til slått i Sør-Norge vil jeg anbefale å bruke NR 12, 15, eller NR 25. Dette er blandinger som gir høye avlinger av god kvalitet. Frøblanding til slått/beite NR 13 og 16 anbefales. For Midt-Norge og Nord-Norge er NR 1-11 hardføre og gode blandinger. Les mer om innhold og bruksområde på www.fiska.no.

RAIGRAS

Raigras som ettårig, toårig eller flerårig raigras gir store avlinger og har meget god forverdi og høyt sukkerinnhold, men forverdi og smaklighet blir raskt redusert etter skyting. Westerwoldsk ettårig raigras etablerer seg raskt om våren. Til ensilering, høstet på rett tidspunkt, er det westerwoldske raigraset

svært verdifullt. Setter pris på næringsrik jord med god vanntilgang. Italiensk toårig raigras brukes som ettårig på grunn av dårlig overvintringsevne. Det har moderat tilvekst etter såing, men svært god gjenvekst utover sommeren og høsten. Det setter begrenset med frøstengler i såingsåret og kvaliteten beholdes dermed over et lengre intervall enn det som er tilfellet for westerwoldsk raigras. God fortørking kreves dersom italiensk raigras skal ensileres. Et godt alternativ er å blande italiensk og westerwoldsk raigras, slik at andelen struktur øker.

Har du behov for mye grovfôr raskt kan ettårig raigras (eventuelt innblandet med toårig) være et godt alternativ.

Flerårig raigras gir store avlinger av svært god kvalitet. Svakheten er dårlig overvintringsevne, men første og andre år går oftest godt. Selv med litt dårlig bestand etter vinteren og eventuelt en redusert førsteslått, tar den fort igjen det forsømt i andre og tredje slått. Flere mer robuste, norske sorter gjør imidlertid arten

VELG RIKTIG RUNDBALLEPLAST

Fiskå Mølle har i en årrekke forhandlet rundballeplast av topp, tysk kvalitet.

Ultra Pro stretch har ekstremt god rive- og bruddstyrke. Den kan brukes til både rundballer og firkantballer og gir ingen teleskopering ved høy temperatur.

Vi tilbyr også Unterland Extra Plus fra en av Europas ledende plastleverandører i Østerrike.

Ved spørsmål om valg av rundballeplast, kontakt

ODDBJØRN LOBEKK
Plantekultursjef ved Fiskå Mølle
Mob: 982 61 255
E-post: olobekk@fiska.no

**GODT GJORT ER
BEDRE ENN GODT SAGT**

FOR BESTILLING:
Tlf: 51 74 33 00
www.fiska.no

Fiskå Mølle

mer aktuell. Det gjelder også for innlandet, i første rekke som innslag i en frøblanding. Men arten blir mer aktuell til reparasjons- og vedlikeholdssåing. Husk også at prosentandel flerårig raigras i blanding vil være betydelig mer i etablert eng.

NY TIMOTEISORT FOR NORSKE FORHOLD

Den nye sorten bærer navnet Liljeros og gir høy avling, har god forverdi og faller i smak hos dyra. Grindstad har vært dominerende timoteisort i over 100 år. Det har opp gjennom årene vært testet flere nye timoteisorter, men ingen har hittil klart seg bedre enn sorten Grindstad. Vi er derfor svært spente på fortsettelsen til testing av Liljeros. Liljeros har gitt to til fire prosent høyere avling enn målesorten Grindstad i interntesting hos Graminor. Resultatene fra den offisielle verdiprøvinga viser at Liljeros var like bra, og på flere lokaliteter bedre, enn målesorten. Utprøving i Rogaland viser at førehetskonsentrasjonen ligger høyere hos Liljeros enn hos Grindstad. I tillegg fremhever

Graminor opp andre gode egenskaper som overvintring, god frostherdighet, varighet og kvalitet. For vårsesongen 2019 vil det være meget begrenset tilgang til Liljeros. I frøblanding NR 25 vil det være 10 prosent.

STRANDSVINGEL

Strandsvingel som bestanddel (35 prosent) i vår Frøblanding NR 22 kan også være et spennende alternativ. NR 22 er en spesialblanding som kombinerer kvalitet og høy avling, 3-4 slåtter. Best tilpasset de lavereliggende områder i Sør- og Midt-Norge.

TILGANG PÅ SÅVARER

Tørken i fjor preget ikke den norske frøavlenn like mye som den den generelle grovfôr- og kornproduksjonen. Det betyr at vi skal ha rikelig med frø av de vanligste sortene tilgjengelig for våren. Raigras som i stor grad kjøpes i utlandet har det vært stor etterspørsel etter, men gjennom gode kontakter har vi sikret oss rikelig med varer også av dette. Slik vi vurderer det vil det ikke være mangel av såvarer til våren, men vi vet aldri hvordan

overvintringen blir, selv om det ser greit ut i skrivende stund.

TILGANG PÅ SÅKORN

I tidligere artikkel og publikasjoner har vi oppfordret dere til å bestille såkorn tidlig. Det vil være nok såkorn, men dersom det er spesielle sorter bør du sikre deg tidligst mulig. Fiskå Mølle har gjennom StrandUnikorn fått norske sorter. Import og generell tollnedsettelse tidlig i høst gjorde oss i stand til å fremskaffe importert såkorn fra nordiske land. Vi har på lager for levering både 6r og 2r bygg samt havre. Ta kontakt med Fiskå Mølle direkte, et av våre anlegg eller din nærmeste Fiskå-forhandler.

Besøk oss også på www.fiska.no for fullstendig oversikt over såvarer og såkorn.

Ta gjerne kontakt med oss i Fiskå Mølle eller din lokale NLR-rådgiver for å diskutere hva som er rett for deg. **||**
God våronn.

Sikre god kvalitet på surfôret - bruk ensileringsmiddel

Vi bruker mye tid og ressurser på å fornye engarealer, gjødsle riktig, kostbare maskiner og riktig høsteteknikk, men i siste fase ved innhøsting er det mange gårdbrukere som velger å kutte ut ensileringsmidlene. Rådene fra landbruksrådgivingen, fôringsrådgivere og generelt fra rådgivere er at det lønner seg å bruke ensileringsmiddel.

 Oddbjørn Lobekk, Plantekultursjef v/ Fiskå Mølle

Ensileringsmiddel sørger for å raskt senke pH, hindre feilgjæring, bevare mest mulig sukker og næring i gras og hindre mugg og gjærsopp. Syrebaserte ensileringsmiddel har vært anbefalt i mange år og anses som det sikreste å bruke i Norge med stadig skiftende vær og gjennomsnittlig tørrstoffprosent på 25-30. De siste årene har det vært flere som ønsker å bruke inokulanter og det er mange på markedet. Selv om vi er sunne skeptikere til inokulanter er det positivt at dette prøves ut. Det skaper erfaring og engasjement som driver oss alle fremover.

KOFASIL LAC OG KOFASIL DUO FRA ADDCON

Addcon er vår leverandør av ensileringsmiddel. I tillegg til maursyrebaserte GrasAAT-produktene og KofaSil LP og Ultra har de også melkesyrebakterier. Bakteriene produseres ved deres fabrikk i Bitterfeld i Tyskland.

De homofermentative bakteriene, *Lactobacillus plantarum*, finnes i både KofaSil Lac og KofaSil Duo.

De er tatt ut av Addcon sine forskere og er to spesielt utvalgte stammer som dekker hele pH-spekteret.

Det vil si at stammene overlapper hverandre og produserer melkesyre hele tiden, selv når pH senkes, slik at det ikke blir noe opphold i melkesyreproduksjonen. Mange andre inokulanter har mange ulike typer melkesyrebakterier. Dette er fordi de må ha ulike bakterier til ulike pH-stadier, hvilket betyr at nye bakterier hele tiden må oppformeres, mens de foregående dør. Det er derfor en fordel å ha få stammer som formeres over en større variasjon i pH, ned til ønsket pH 4 – 4,2. I Duo er det i tillegg *Lactobacillus Buchneri*, som er effektiv mot varmgang. *Buchneri* er effektiv i formering og raskt i gang, også ved lavere pH. *Buchneri* produserer eddiksyre i tillegg til melkesyre, som i en naturlig gjæring vil virke hemmende mot mugg, og dermed dempe risikoen for varmgang. Passer derfor ofte til plansilo.

KOFASIL LAC

For gras mellom 25-40 prosent tørrstoff. Består av to ulike stammer av *Lactobacillus plantarum* - DSM 3676 og 3677. Vakuumtørket, pakket i 50 gram-poser. Dosering: en pose til 200 liter vann, gir fire liter per tonn. En pose er tilstrekkelig for 50 tonn gras.

KOFASIL DUO

For gras mellom 25-40 prosent tørrstoff. Består av to ulike stammer av *Lactobacillus plantarum* - DSM 3676 og 3677. I tillegg *Lactobacillus Buchneri* - DSM 13573 (effektiv mot varmgang og hindring av mugg).

Vakuumtørket, pakket i 50 gram-poser. Dosering en pose til 200 liter vann, gir fire liter per tonn. En pose er tilstrekkelig for 50 tonn gras.

HOLDBARHET OG BESTILLINGSRUTINER

Inokulantene lagres tørt, kaldt og mørkt. Holdbarheten ved lagring i romtemperatur er seks måneder fra produksjonsdag. I kjøleskap 12 måneder og i frys (-18 grader) tre år. Fortynnet kultur må brukes innen 24 timer.

Fiskå Mølle har ikke dette lagerført, men sender bestilling direkte til fabrikk slik at du som kunde alltid får nyprodusert produkt direkte til din adresse. Forventet leveringstid er 7-8 virkedager. ||

Send bestilling til post@fiska.no eller ta direkte kontakt med oss.

Introduksjonspriser for bestillinger innen 31. mai 2019. Postfrakt kommer i tillegg.

Kofasil Lac (1 pakke inneholder 5x50 gram, for 5x50 tonn gras) 2760,- per pakke

Kofasil Duo (1 pakke inneholder 5x50 gram, for 5x50 tonn gras) 3325,- per pakke

Husk at for å lykkes med biologiske ensileringsmidler kreves det god snitting av gras og at man har gode forhold for rask fortørking. Ha alltid syrebaserte middel eller KofaSil LP i bakhånd dersom det skulle bli vanskelige innhøstingsforhold.

TOPPVERPER PLUSS

For topp avkastning!

Marcus Søyland, Produksjef fjørfe

Thomas Søyland

Verpehønene blir stadig mer effektive og for hver generasjon som blir avlet frem får man litt mer eggmasse ut av fuglene. Dette betyr at alle essensielle næringsstoff må være tilgjengelig gjennom dietten i tilstrekkelig mengde hver eneste dag for å dekke behovet til høna. På denne måten unngår man at det oppstår mangel og man sikrer en optimal eggproduksjon.

I oppverpingsfasen går høna gjennom et enormt stress, den skal begynne å produsere egg samtidig som den er på vei ut av en vekstfase. Vekst er en ekstremt næringskrevende fysiologisk prosess og høna trenger nok næring til å dekke behovet som vekst skaper samtidig som det også må være nok tilgjengelig næring for dannelse av egg. I oppverpingsfasen har unger høner ofte lavt fôrinntak, særlig om de har fått et fôr med feil næringsinnhold i oppdrettsfasen. Det er i oppdrettsfasen man har mulighet til å stimulere til økt fôrinntak og påvirke størrelsen på høna. Er høna liten når den kommer ut av oppdrettsfasen er potensialet for å legge store egg borte. Om høna derimot er for stor når den kommer ut av oppdrettsfasen så vil potensialet for å kunne legge for store egg være tilstede. På grunn av relativt lavt fôrinntak men stort behov kan det være gunstig å kjøre en konsentrert blanding i denne perioden. Når høna er kommet opp på et mer normalt fôrinntak på mellom 110-

115 gram er det mindre risiko ved å kjøre en mindre konsentrert diett.

I Norge er det hovedsakelig to hybrider som blir brukt til produksjon av konsumegg, Lohmann og Dekalb. Begge hybridselskap anbefaler at man bruker et spesifikt oppverpingsfôr i oppverpingsfasen til sine respektive høner. Likevel har det kommet påstander fra norske fagmiljø om at oppverpingsfôr ikke er nødvendig. Man kan erstatte dette med vanlig verpefôr, for eksempel Toppverper 1. I Fiskå Mølle ønsket vi å prøve ut denne påstanden; er oppverpingsfôr nødvendig og hvilke effekter har det på produksjonen?

Vi tok utgangspunkt i et vanlig konsesjonshus med 7500 høner. Dette huset er delt i to og dermed får vi fordelt omtrent 3750 høner på hver side. Disse hønene skal i prinsippet ha identiske levevilkår og forsynes med fôr og vann på separate linjer. I dette forsøket ble det brukt Hendrix ISA - Dekalb white høner. Anbefalingene til oppdrettsfôr til Lohmann og Dekalb er ikke helt identiske, men prinsippet er det samme. Hønene ble satt inn i huset 23. januar 2018 da de var 17 uker gamle. Den første uken fikk hønene et pre-lay fôr fra Fiskå Mølle som heter oppdrett 3. Da hønene ble 18 uker gamle fikk halvparten av hønene oppverpingsfôret Toppverper pluss, den andre

halvparten ble tildelt Toppverper 1. Det ble fôret på denne måten frem til uke 25. Da hadde hønene på oppverpingsfôret oppnådd 57,9 gram eggvekt og fôropptak på 110. Hønene som fikk tildelt verpefôr hadde på denne tiden oppnådd eggvekt på 57,3 gram og fôropptak på 118 gram. Etter dette ble det fôret likt på begge sider.

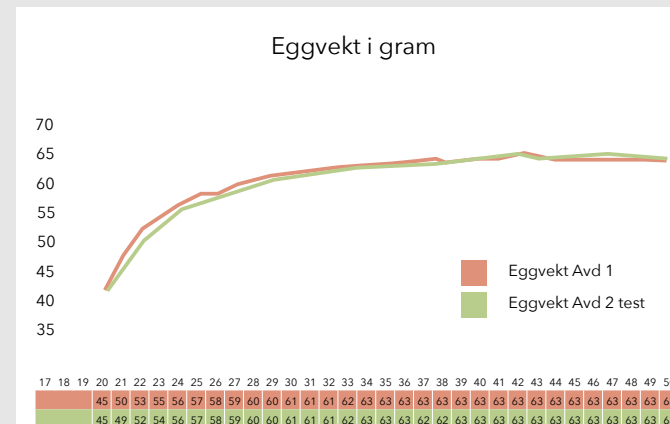
RESULTATER

Figur 1: Oppverpingsfôret hadde en effekt på eggvekt. Eggvekten kom raskere opp ved bruk av oppverpingsfôr og eggvekten var høyere hver dag frem til uke 25. Etter overgang til likt verpefôr ble vektkurvene like.

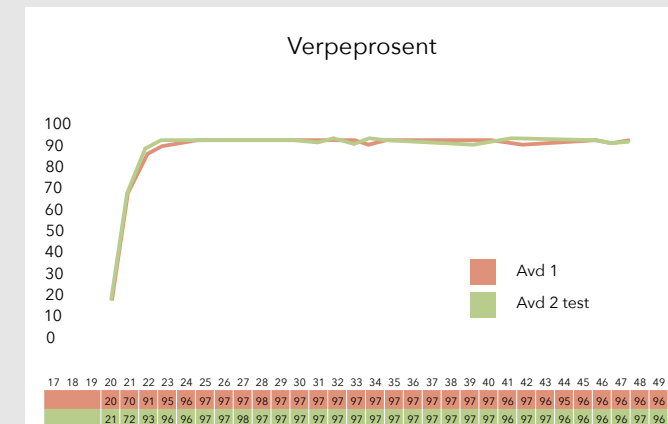
Figur 2: Oppverpingsfôr hadde en mindre tydelig verpeprosent. I uke 20, 21, 22 og 23 var verpeprosenten marginalt høyere på dyrene som ble fôret med verpefôr. I uke 24 og 25 var verpeprosenten tilnærmet lik. Etter fôrskifte ved uke 25 holdt verpeprosenten seg tilnærmet lik utover innsett.

Figur 3: Oppverpingsfôr hadde en markant effekt på fôropptak. Fôropptaket var lavere gjennom hele oppverpingsperioden. Fôropptaket holdt seg relativt likt i uke 18 før det begynte å skyte i været og toppet ut på 118 gram i uke 25 på Avdeling 2. Fôropptaket var på samme tidspunkt nådd 110 gram på fugler

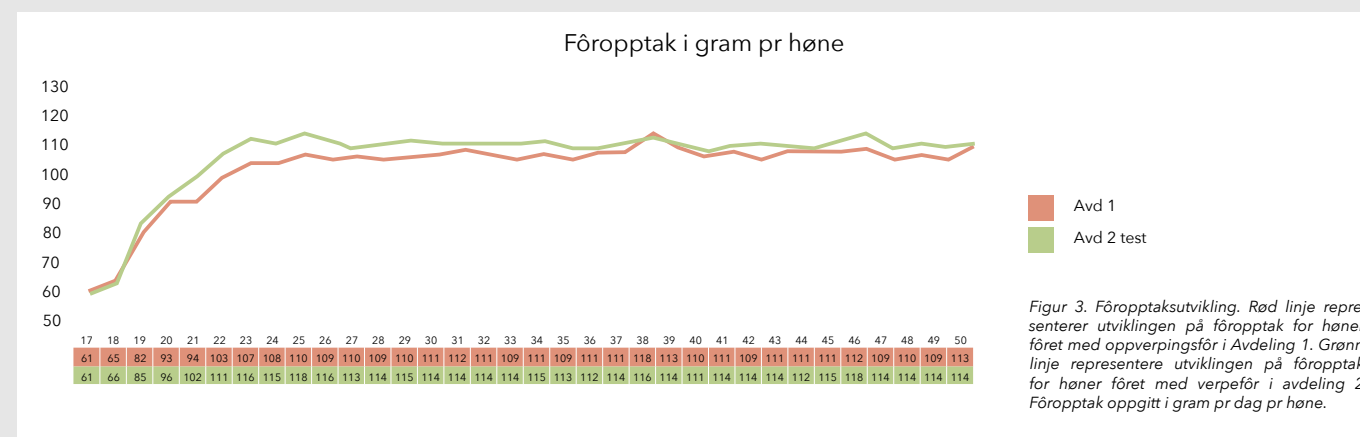
RESULTATER

Figur 1. Eggvektutvikling. Rød linje representerer eggvektutvikling for høner fôret med oppverpingsfôr i Avdeling 1. Grønn linje representerer eggutvikling for høner fôret med verpefôr i avdeling 2. Eggvekt er oppgitt i gram.

Figur 2. Verpeprosentutvikling. Rød linje representerer verpeprosentutvikling for høner fôret med oppverpingsfôr i Avdeling 1. Grønn linje representerer eggutvikling for høner fôret med verpefôr i avdeling 2. Prosentandelen representerer andelen av flokken som verper.

Figur 3. Fôropptakutvikling. Rød linje representerer utviklingen på fôropptak for høner fôret med oppverpingsfôr i Avdeling 1. Grønn linje representerer utviklingen på fôropptak for høner fôret med verpefôr i avdeling 2. Fôropptak oppgitt i gram pr dag pr høne.

KONKLUSJON

Oppverpingsfôret Toppverper Pluss er et konsentrert fôr som gir hønene alt de trenger for å komme raskt opp i verping. Hønene får dekket behovet sitt ved et lavere fôropptak. Dette ser ut til å ha en vedvarende effekt på fôropptaket i den perioden forsøket ble utført. Fordi Toppverper Pluss er et konsentrert fôr er det også noe dyrere enn Toppverper 1. Det er likevel økonomisk gunstigere å fôre med Toppverper Pluss på grunn av den vedvarende effekten man ser på fôropptak.

Ved 50 ukers alder utgjør dette 26 kilo fôr per høne på Avdeling 1 og 27 kilo fôr per høne på Avdeling 2, hvis man har fått hønene ved 16 ukers alder. Gitt at dødeligheten er 0 og ved full konsesjon utgjør dette 195 tonn kraftfôr på avdeling 1 og 202,5 tonn kraftfôr på avdeling 2. Dette har en tydelig økonomisk effekt. Investeringen i et konsentrert fôr i oppverpingsfasen vil definitivt gi avkastning!

fôret med oppverpingsfôr. Etter overgang til likt fôr holdt fôropptaket seg relativt uendret over lengre tid på begge sider. Hønene på avdeling 2 som fikk Toppverper 1 fra start har hatt høyere fôropptak utenom uke 38. Man tror at dette avviket kan forklares av fôrskifte i denne tiden.

DISKUSJON

Det er sannsynlig at hønene som fikk Toppverper Pluss fra uke 18 hadde et lavere fôropptak fordi dette fôret dekket behovet ved

lavere inntak. Hønene som fikk Toppverper 1 fra start måtte kompensere ved å spise mer av et mindre konsentrert fôr. Dette fikk relativt lite utslag på produksjonsresultatene, og det må sies at de var slående like. Litt høyere verpeprosent ifra uke 20-23 i avdeling 1 kan muligens forklares av det høye fôropptaket. Det noe overraskende funnet er at ved fôrskifte i uke 25 øker ikke fôropptaket til hønene i avdeling 1. Forventningen var at det kanskje kom til å stige utover innsett, men det var ikke en effekt som

ble observert i dette forsøket. Hønene som fikk oppverpingsfôret Toppverper Pluss produserte marginalt mer eggmasse i oppverpingsfasen og etablerte et fôropptak på 110 gram per fugl per dag ved uke 25 som vedvarte frem til uke 50. Hønene som fikk verpefôret Toppverper 1 produserte marginalt mindre eggmasse i oppverpingsfasen og etablerte og vesentlig høyere fôropptak på omtrent 115 gram som vedvarte frem til uke 50. ||

GODE RUTINER MÅ TIL FOR Å LYKKES MED SLAKTEGRIS

Fremføring av slaktegris handler om å få fram friske griser med optimal tilvekst, god kjøttprosent og et lavt fôrforbruk. En som har gode rutiner for å få til dette, er Helge Verdal.

 Karianne Munch-Ellingsen Felix André Skulstad

– E’ det lenge si du he våre i et fjøs?

Helge Verdal ser og ler av undertegnede småsko, som verken egner seg for fjøset eller for vinteren som er kommet til Eiken. Fjellene er hvite av snø og solen skinner på knallblå himmel. Det er skikkelig påskestemning i Vest-Agder denne formiddagen i januar. Utenfor fjøset står bonde Helge Verdal og slår av en prat med Armando Oropeza, produksjef svin i Fiskå Mølle.

– Vinteren kom hit plutselig forrige uke, forteller Verdal, og viser vei inn i fjøset og varmen.

Verdal har ikke alltid vært bonde. I 2003 kjøpte han gården av foreldrene sine, og byttet ut et liv bak rattet som langtransportsjåfør med et liv blant firbeinte.

– Jeg har vel egentlig alltid vært glad i å stelle med dyr, og som liten gutt var jeg mye på gården til besteforeldrene mine og på denne gården som fars onkel hadde. Foreldrene mine arvet gården da han døde, og da jeg fikk muligheten til å kjøpe den grep jeg sjansen, og har ikke angret på det.

Fram til 2012 hadde han sauer på gården. Da bygde han grisehus og fikk første innsett med smågris. Da hadde han ingen erfaring med gris, kun litt fra da han gikk på jordbruksskolen i Lyngdal. I 2018 hadde han omtrent 2100 slaktegris, i tillegg til at han har 140 sauer.

FINE SMÅGRIS GIR GODT UTGANGSPUNKT

Dette er andre gang Oropeza fra Fiskå Mølle er på besøk på gården i Eiken – mer enn det har det rett og slett ikke vært behov for. Han skryter av Verdal og resultatene hans. For Verdal har det vært god økonomi i å drive med slaktegris.

– Helge gjør alt riktig. Han jobber veldig strukturert, har gode rutiner og sørger for et godt miljø rundt grisen. For gode resultater må grisen også ha tilgang til riktig mengde protein og energi til rett tid, sier han.

RUTINENE SOM GIR RESULTATER

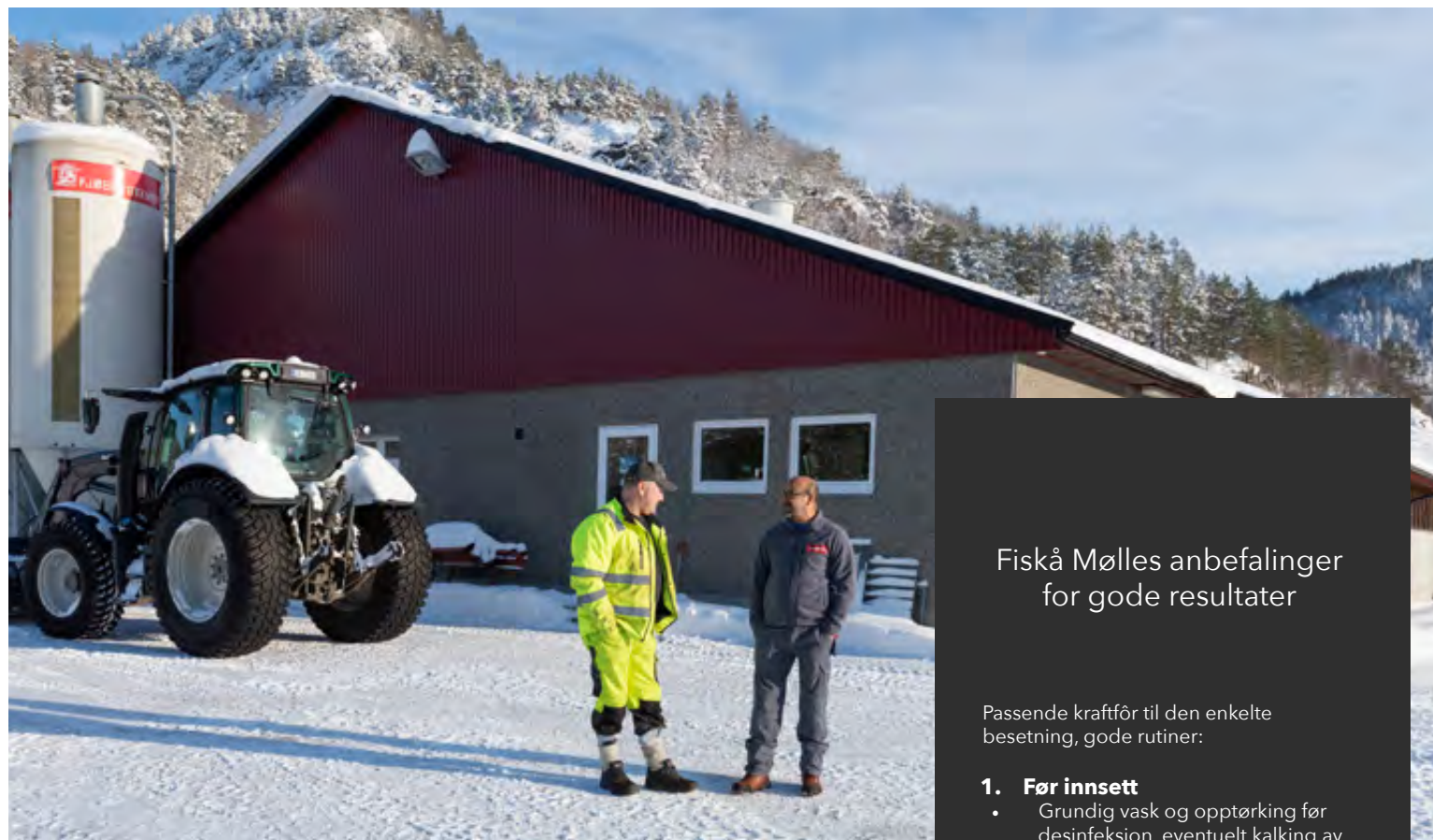
Verdal selv er sikker på at en av hovedgrunnene til at han lykkes med slaktegris er fordi grisene han får fra smågrisprodusenten Helene Foss i Marnadal er av topp kvalitet.

– Jeg er heldig som får grisene derfra. Det gjør det enkelt for meg å få gode resultater, forteller han.

Men selv om grunnlaget blir lagt på Marnadal, følger Verdal det opp på gården på Eiken.

– Før smågrisene kommer fra gården i Marnadal gjør jeg det ordentlig rent i fjøset. Jeg legger “Hygienmiddel” fra Staldren på gulvet, som jeg tror har stor påvirkning på miljøet i bingen. Det tar knekken på det meste, og for eksempel er det minimalt med fluer her på gården, forteller han.

Fiskå Mølles anbefalinger for gode resultater

Passende kraftfôr til den enkelte besetning, gode rutiner:

1. Før innsett

- Grundig vask og opptørring før desinfeksjon, eventuelt kalking av gulvet
- Sjekk alle drikkeiplene
- Oppvarming av avdelingen

2. Ved innsett

- Gi strø og grovfôr
- 22 grader på liggearealet når grisene kommer
- Juster ned gradvis til 15-16 grader i løpet av 1,5 måneder
- Husk å sette de små grisene i bingene midt i rommet og de store i bingene ut mot hjørnene
- Sorter resten på kjønn. Husk å ha like griser i like størrelse på begge sider av fôringsrørene.

3. I løpet av hele innsettet

- Bruk tid i grisehuset
- Gi grovfôr og strø daglig
- Gi rotmateriale
- Fjern gammelt fôr fra troa
- Ha kontroll med fôrtildeling på bingenivå
- Sjekk grisene daglig ved fôring
- Alltid ha merkespray og termometer i lomma
- God hygiene i fôringsanlegget
- Kontroll med romtemperatur og ventilasjon
- Sjekk drikkeiplene

Verdal legger sagspon i bingene og dagen før innsettet varmer han opp fjøset til 25 grader, og setter det ned til 20 grader når grisene kommer. Daglig fyller han på med Easy way raps- og halmstrø fra Fiskå Mølle. Det liker grisene og gir et tørt miljø.

– Min erfaring er at det er bedre med 19 grader enn 21 grader, og jeg liker å ligge i forkant med å justere ned temperaturen. Jeg senker den en grad per uke til den er nede på 14-15 grader. Så lenge det er varme i gulvet kan grisen gå dit for ekstra varme.

Han har gulvvarme en meter ut fra veggene. Unge griser produserer ikke så mye varme, og derfor legger de seg inntil veggen i begynnelsen.

Når grisen er omtrent 40 kilo produserer den nok varme selv, så da skrur han den av. Er han for sen med å skru ned varmen da, kan grisen ofte begynne å gjøre fra seg inne langs veggen.

– Grisene er veldig smarte, og på denne måten lærer de å gjøre fra seg på ristene, som er med på å holde både bingene og grisene rene og redusere ammoniakken i fjøset. Derfor er det også viktig å passe på å skru av varmen når grisene har begynt å trekke vekk fra veggen.

Oropeza mener alle tiltakene Verdal gjør, er med på å gi gode resultater. Han forteller at det ut fra Ingris-rapporten ser ut som om følgende skjer: Dyrene reduserer fôrforbruket og

Resultater Verdal Ingris 2017-2018

År	Slaktevekt	Daglig tilvekst	Fôrforbruk	Kjøttprosent	Dødelighet/kasserte
2018	79,5	1103	2,3	58,7	1
2017	80,7	1033	2,45	59,5	1,4
Ingris 2017	81,5	1018	2,68	59,8	2,3

Man må se på ulike parameter samlet. Det kan være lett å fokusere på enkeltparameter som for eksempel kjøttprosent. Til syvende og sist er det gode resultater på flere plan, tilvekst, fôrforbruk, kjøttprosent og dødelighet, som gir et høyt dekningsbidrag, sier Oropeza.

Grisene koser seg med alt fra avisepapir til fakturaene fra Fiskå Mølle.

samtidig går GP7 Kjøtt (cm kjøtt) ned. Oropeza foreslår i disse tilfellene at reduksjonen i fôrforbruket må kompenseres med et fôr som er sterkere med tanke på proteininnhold. Dette for å prøve å øke kjøttprosenten.

SORTERER IKKE PÅ KJØNN

Verdal viser vei inn i bingen. Det er fôringstid og høy aktivitet blant dyra. I snitt har Verdal 320 griser per innsett fordelt på seks i året. Han har to avdelinger i fjøset hvor han fordeler grisene.

– Jeg sorterer innsettet på størrelse, og ikke på kjønn, som kanskje er mer vanlig. Grisen må også få ha litt kvalitetstid, ler bonden.

Han tar ut de minste og de største grisene og setter dem for seg selv i egne binger.

– De som er like i størrelse liker seg best sammen, sier han og forteller videre.

– Det har også med fôringen å gjøre. I begynnelsen av et innsett følger jeg nøye med når fôringen går og justerer mengden etter det som er nødvendig. Jeg passer også på at de spiser innen rimelighetens tid, sier han.

– Ja, de må spise innen en halvtime slik at fôret ikke blir fermentert, skyter Oropeza inn, og legger til at dette er en viktig faktor for å lykkes med slaktegris.

SLIK UNNGÅ MUGG I FÔRET

Slaktegrisene på Eiken får Opti Norm Våt, som kan brukes som eneste fôrblending i hele slaktegrisperioden, fra omtrent 30 kilo. Med Opti-serien fra Fiskå Mølle får bonden stabile blandinger som sikrer et godt fôropptak, og løsninger som passer hver enkelt besetning.

Verdal har også rutiner for å unngå mugg, og han oppfordrer til å følge med på om grisene spiser opp. Dersom de ikke gjør det, er det et tegn på at fôret har fått en vond smak og det må tas våtforprøve. Oropeza forteller at mugg også gjør at fôret fermenterer fortere.

– Jeg spyler tanken hver dag og mellom innsettene er jeg nøye på å vaske ordentlig, spesielt viktig er i nedløpsrøret mellom ventilen og fôrtroen. Steinfella mellom blandetank og pumpe blir også rengjort mellom hvert innsett. Derfor har jeg ikke problemer med mugg i fôret, sier bonden.

FORNØYD MED SERVICE

Verdal skryter av Oropeza og resten av de som jobber i og for Fiskå Mølle, og forteller om en hendelse fra et par år tilbake som han husker spesielt godt.

– Jeg hadde ikke fulgt skikkelig med, så en lørdag formiddag i sauelamminga begynte det å bli tomt for fôr. Noen timer senere var Kalleberg transport som kjører for Fiskå her med 30 tonn fôr. Det vil jeg kalle fantastisk service og det betyr mye at de strekker seg så langt for å hjelpe.

SISTE NYTT GIR DAGENS MOSJON

Helge Verdal har gode rutiner for å oppnå gode resultater med slaktegris.

Halebiting er et kjent problem blant slaktegris, og Verdal har blant annet erfart at værskifte, fra høytrykk til lavtrykk spesielt, er med på å stresser grisene. Grisene får høy hver dag, som rotmateriale og for at magene skal ha noe å jobbe med. Men bonden har også andre triks for forebygging.

– Her får de siste nytt, sier han og slenger dagens avis opp i bingene, sier Verdal.

Grisene går ivrig i gang med å sluke nyhetene – Det er viktig at grisene beveger seg i løpet av dagen, og det forebygger blant annet halebiting.

Før vi vet ordet av det, er avisepapiret borte og grisene er fornøyde.

Når det er tomt for aviser har grisene også en annen favoritt.

– Da sluker de regningene jeg får fra Fiskå Mølle, ler Verdal. ||

Kontakt våre rådgivere for mer informasjon om fôr og rutiner rundt slaktegris

Gå inn på fiska.no, og så videre til Rådgivere.

RIKTIGE TILTAK HAR GITT FRISKE KALVER

Bonde Jan Ove Hole har gjort flere tiltak som har bedret tilveksten av kalver. Bruk av Denkacare Vitaladd fra Fiskå Mølle er ett av dem.

 Karianne Munch-Ellingsen

 Felix André Skulstad

– Den største effekten på bruken av erstatningen ser jeg de gangene jeg har sluttet med det. Da har jeg fort merket endring i helsa til kalvene, ved at de har fått luftveisinfeksjoner og diaré, sier Jan Ove Hole.

Mange kalver er født med naturlig lavt jerninnhold i blodet og har dermed økt risiko for anemi. Melk fra kua er alltid fattig på jern, og dekker ikke kalvens behov. Helmelk er heller ikke perfekt på flere andre området (mangan, kobolt, vitamin A, D og E). Langvarig og ensidig fôring med helmelk kan derfor etter hvert gi svakere immunforsvar og høyere dødelighet med mindre man balanserer rasjonen. Jambør gjøkalv-problematikken og anemi i Norge i tidligere tider. Denkacare Vitaladd løser den utfordringen og på gården på Voll er det fast brukt.

I januar 2018 tok Hole over gården, som ligger på Voll på Jæren. Her bor han sammen med kona Sunniva Malmin og deres felles barn,

Olai (1), og med barna han har delt omsorg for, Malin (6) og Regine (5). Hole flyttet til gården da han var to år, og har alltid visst han ville bli bonde. Også kona har lang bakgrunn på gård, og var avløser store deler av oppveksten i tillegg til at begge foreldrene er oppvokst på gård. Mens Hole har tatt agronomutdanning, er Malmin i gang med det samme studiet i dag.

– Målet er at dette skal være en familiegård og at vi skal leve av det. Med stort og smått har vi rundt 350 kalver, kyr og okser og hvert år fødes det 130 kalver på gården, forteller Malmin.

Årlig produseres det om lag 730.000 liter melk. Faren til Hole leier kyllinghuset på gården, så like bortenfor kyrne bor det 40.000 kyllinger.

FLERE TILTAK FOR BEDRE TILVEKST

Hole har gitt kalvene helmjølktilsetningen i tre år og er veldig fornøyd med resultatene.

– Det er jo dette vi skal leve av, så det er klart at alle tiltak som er med på å bedre kalvenes helse

er noe vi tester. Jeg er alltid åpen for å prøve noe nytt og før vi begynte med pulveret var det mye mer ustabil, sier bonden. Han anbefaler andre bønder å prøve pulveret og bruker det selv i alle fôringer i hele melkefôringsprosessen, fra fødsel til avvenning.

Hole har også flyttet kalvene fra fjøset for å redusere smittepress.

– Før hadde vi kalvene i fjøset sammen med melkekyrne og der var det et mye fuktigere miljø. Nå har vi dem separat i et gammelt hønsehus hvor det er bedre miljø og ventilasjonssystem. Jeg tror også at kalvenes helse blir bedre ved at vi har kalveboksene innendørs, sier Hole.

JERN, VITAMIN OG MIKROMINERAL

Denkacare Vitaladd har høyt innhold av jern, vitamin og mikromineral, og 5-10 gram per liter melk er nok til å holde kalven sunn.

MED DENKACARE VITALADD FÅR DU

- sterkere immunforsvar
- lavere dødelighet
- blankere pels og mørkere snute
- mer vitale kalver
- bedre tilvekst

Leif Malvin Eggebø, rådgiver drøvtygger i Fiskå Mølle, forteller at det er mange fordeler ved å bruke pulveret, og at det er enkelt å tilføre det til melka.

– Den enkleste måten å gjøre det på er å blande ut litt av pulveret i en bøtte først med litt melk, og så helle blandingen over i resten av melken. Kalvene får sterkere immunforsvar, blankere pels og mørkere snute, og bonden får mer vitale kalver, bedre tilvekst og lavere dødelighet blant kalvene sine, forteller han.

Eggebø forteller at de i Fiskå Mølle har stor tro på at dette produktet vil bidra til bedre kalvehelse.

– Jeg tror at flere vil kunne hatt god effekt av å prøve det. Produktet selges i spann på fem kilo, og holder da til 500-1000 liter melk med anbefalt dosering, forteller Eggebø. ||

UNGE KALVAR STILLER
HØGARE KRAV:

Kvaliteten av mjølkeerstatninga avgjerande for tilveksten

Kjell-Rune Vik, produsjef drøvtyggarfôr Fiskå Mølle

Spedkalvar som får mjølkeerstatning basert på mysepulver og vegetabilsk protein får lågare tilvekst enn ved høg bruk av skummamjølkpulver. Når tollregimet for mjølkeerstatning no er endra slik at norsk mjølkepulver favoriserast, utnyttar Fiskå Mølle dette til det beste for kalvetilveksten.

Kunnskapen om auka proteinfordøylegheit av skummamjølkpulver til spedkalvar er ikkje ny. Forskarar har lenge rapportert om dette, slik tabellen på neste side viser (Grongnet, 1981; Toullec, 1974; Roy, 1980; Akinyele, 1983).

Tabellen viser at fordøylegheita av råprotein i heilmjøl er best uansett alder, og at skummamjølkpulver er nesten like bra. Vidare ser vi at fordøylegheita av mysepulver og soyaproteinkonsentrat er svak ved 2-3 veker alder. Ønsker ein å maksimere kalvetilveksten og samtidig tilby spedkalven mjølkeerstatning, er det derfor avgjerande å tilby eit skummamjølkbasert produkt.

Årsaken til den lågare fordøylegheita av mysepulver og vegetabilsk proteinråvarer er den korte oppholdstida desse har i løypemagen før desse formidla går vidare til tynntarmen. Oppholdstida i løypen er berre 2-3 timar. Heilmjøl og skummamjølkspulver derimot koagulerer i løypemagen og blir verande der mykje lenger; minimum i seks timar. Dette betrar fordøyelsen av mjølka markant.

Denkamilk Royal inneheld 45 prosent norsk skummamjølkpulver. Nivået er truleg det høgaste ein finn i norsk landbruk. I tillegg er det høgt nivå fett, som samla sett gir mjølkeerstatninga både høgt energiinnhald og høgt innhald av lettfordøyleg råprotein til spedkalven.

Normalt sett har skummamjølkpulver vore det dyraste førmiddelet til kalv, men med overskotssituasjonen av mjøl i Norge så har skummamjølkpulver til for frå TINE fått ei prisnedskrivning slik at dette førmiddelet er blitt mykje meir attraktivt.

Vi har allereie fått mange svært gode tilbakemeldingar av Denkamilk Royal både på tilvekst og kalvehelse. ||

Denkamilk Royal inneheld 45 prosent norsk skummamjølkpulver. Nivået er truleg det høgaste ein finn i norsk landbruk.

	Alder kalv, veker	Fordøylegheit, %
Heilmjøl	3	93,5
	5	96,6
Skummamjølkpulver	3	91,9
	5	96,6
Mysepulver	3	65
	5	90
Soyaproteinkonsentrat	2	56,6
	7	81,8

HØG DOSE NIACIN AUKAR
RÅMJØLKSKVALITETEN

Nytt tilskotsfôr med niacin: Premium™ Gjeldku

Heilt ny forskning på mjølkekyr viser at høg dose niacin siste fire vekene før kalving gir ei klar auke i mengde immunglobulin i råmjølka. Fiskå Mølle tek i bruk den nye kunnskapen med det same, og lanserer eit nytt tilskotsfôr. Det nye sinku-produktet verkar også førebyggjande på helse og fruktbarheit til den komande laktasjonen, og førebyggjer mellom anna mjølkefeber.

 Kjell Rune Vik, produksjef drøvtyggerfôr

 Fiskå Mølle

I eit universitetsforsøk i USA1 (2016) fann forskarar at svært høg dose av B-vitaminet niacin (48 gram per dag) dei siste fire vekene før kalving auka nivået immunglobulin G (IgG) i råmjølka med heile 18 prosent. Auken var statistisk sikker.

I eit gjentak av forsøket året etter testa ein også andre doseringer i tillegg, og fekk då følgande respons:

Vi ser at sjølv dosering på 16 gram niacin per dag ga 20 prosent auke i IgG i råmjølka, og auken er dermed høgare enn i forsøket året før. Men sjølv denne doseringa av niacin er langt over tidlegare tilrådd dosering til lakterande mjølkekyr: seks gram per dag. Niacin er tidlegare vist å vere interessant også i tidleg laktasjon (ved underføring med energi), då niacin betrar levra si evne til å omsette fett frå blodet og dermed redusere risikoen for fettlever og ketose.

Niacin	0 g/dag	16 g/dag	32 g/dag	48 g/dag
IgG, g/liter	72,8	87,4	81,1	94,7
%-vis auke		+20,1	+11,4	+30,1

DÅRLEG RÅMJØLKSKVALITET

Animalia.no skriv at det finnast fleire bevis for at kalvar som har fått for lite råmjølk har betydeleg auka risiko for sjukdom og død. Dei tilrår at konsentrasjonen av IgG i råmjølka bør vere over 50 gram per liter. Deira undersøkingar har vist at råmjølkskvaliteten hos norske kyr varierer veldig. Over halvparten av prøvene låg under den tilrådde grensa. Å kontrollere råmjølkskvaliteten er derfor svært viktig. Animalia sine funn er i samsvar med rapportar frå USA.

Noter også at ein ikkje kan definere kvaliteten av råmjølka med auget då fargen på råmjølka ikkje har samanheng med mengde IgG. Ein kan berre måle/sjekke kvaliteten ved å bruke eit refraktometer (selgast m.a. av TINE).

FØREBYGGING MOT MJØLKEFEBER

Premium™ Gjeldku har ein mineralsk samansetning som gir svært negativ kation-anion-differanse (CAD). Det å oppnå negativ CAD i gjeldku-rasjonen har ein veldokumentert effekt på å førebyggje mjølkefeber (-100 til -150 meq i totalrasjonen). Med 100 gram Premium™ Gjeldku per dag kjem ein eit godt stykke på veg, men om det er nok til å oppnå ønska verdi er også avhengig av CAD-verdien i grovføret. Sterk K-gjødsling er negativt i gjeldku-rasjonar, det beste er gjødsling med magnesiumklorid (det vil seie vegsalt) i tillegg til N/P gjødsel for å produsere eit eige gjeldkufôr.

Premium™ Gjeldku har også høgt innhald av magnesium og svært lågt innhald av kalsium, som støttar opp om den førebyggjande effekten av mjølkefeber. Høgt innhald av E-vitamin styrkjer immunforsvaret både hos mordyrret og kalven, førebyggjer mastitt og gir friskare kalvar. Premium™ Gjeldku er tilsett organisk bunde selen, sink og kopar som har den beste tilgjengelegheita for gjeldkua. God mineralstatus er av betydning både for immunapparatet som førebyggjer mastitt, for å redusere celletalet i mjølka, og for å betre klauvhelse og fruktbarheita. ||

*Kilder:
Aragona et al., 2016. J.Dairy Sc., 2016
Aragona et al., 2018. University of New Hampshire*

Våre rådgivere hjelper deg med informasjon rundt råmelkskvalitet.

BESTILL SÅKORN NÅ

SÅKORN FOR VÅREN 2019

Fiskå Mølle samarbeider med Strand Unicorn om salg av norskprodusert såkorn og såfrø.

Bestill såkorn hos din nærmeste Fiskå-forhandler:

Fiskå Mølle Forus	Oddbjørn Lobekk	982 61 255
Fiskå Mølle Trøndelag	Per-Arne Nesjan	977 31 686
Fiskå Mølle Flisa	Jan Bjørnstad	979 91 701
Fiskå Mølle Moss	Glenn Snellingen	905 19 101
Løten Mølle	Gjermund Østgård	452 51 040
Østmøllene	Trond Sætra	950 64 812
	Astrid L.Fjeld	995 26 520
	Ole Foss	405 55 820
Skjelfoss korn	Kim-Reidar Martinsen	905 47 565

GODT GJORT ER
BEDRE ENN GODT SAGT

Fiskå Mølle